ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 3778 1885 ՅՈՒԼԻՍ 13

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ·	Քերականութիւնը Ա. Նախակրթարանում.....	Յ· ԽՕՋԱՄԻՐԵԱՆ
ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ·	Աշխատութեան խնդիրը	ԵԱՆԳԻՆ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ·	Ազգային նշխարներ	Գ· Վ· ՍԻՐԱՆԶՏԵԱՆՑ
ՆՈՐԱՎԷՊ·	Որո՞ւ ժառանգութիւնը (ՔՍԱՎԻԷ ՄԱՐՄԻԷ) թարգմ.....	Լ· ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ
ԺՈՂՈՎ· ԱՍԱՑՈՒԱԾՔ	Երէ Մշեցւոց բարբառով, Գավառու կիտուն, Առածներ	Մ· ՍԱՐԳԵԱՆ
ՔԱՂՈՒԱԾ ՇԱԲ· ԼՐՈՑ	Արտաքին, Ներքին, Ազգային.....	
ՍԻՄՕՆԷ ԵՒ ՄԱՐԻ·	(Կզավիէ տը Մոնթէբէն) Թարգմ.....	Մ· ՉՕՊԱՆԵԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կ· Պոլիս	տարեկան.....	կէս ոսկի Օսման·
»	վեցամսեայ.....	ֆառ » »
Գաւառներ	տարեկան.....	կէս » »
Օտար քաղաքներ	»	12 ֆրանք
Թղթատարութեան ծախք	»	15 դահ· արճաթ
Մէկ թերթին գինն է	.....	60 փարայ

Մասիսի խմբագրութեան վերաբերեալ ո՛եւէ գրութիւն կամ նամակ պէտք է ուղղել առ

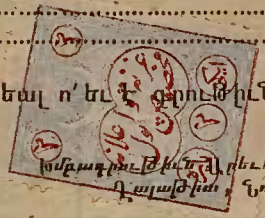

Խմբագրութեան վերակալ և Մասիս լրագրաց Վաճառական, Նորատունկեան խան

Կ· ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՑ
—
1885

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԳ

Մ ԱՍԻՍԻ բաժանորդները թերթ ՉՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ յառաջիկայ Օգոստոս 1է վերջ եթէ իրենց բաժանորգագիրը չփութան հասցնել առ Տնօրէնութիւնն մինչեւ նոյն թուական։

ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԻ որոց պայմանաժամը կը լրանայ Օգոստոս 1ին, պարտին նորոգել զայն անյապաղ, եթէ չեն փափագիր որ թերթերու առաքումն ընդհատուի։

Տարեկան բաժանորդագին է

ԳՒԱՒՈՒԱՅ համար, 69 զշ հանդերձ թղթատարութեան ծախիւք։

ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐու համար, 15 ֆրանք. նոյնպէս.

ՊՈՂՍՈՅ համար կէս ոսկի Օմ. առանց թղթատարութեան ծախուց։

Գաւառաց եւ Օտար երկիրներու համար վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չկայ։

ԹՐԱՄԱԿԱՆ

ՊԱՐԻԶԻ ԳՈՐԾԱ

Պարիզ, 12 Յուլիս

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐՈՑ

3 ամիս Լոնտրայի վրայ պանքային)	.....	111
3 » » » (վճռականէն)	.....	110 5/8
3 » Բարիզի » (պանքային)	.....	22 75
» » » (վճռականէն)	.....	22 82 1/2

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Դահեկան		
Երէկ երեկոյ գոց. (Միայց D. Մէրի		18 4
Գործարքի գոցուելէն վերջը	»	17 37
Բերայի մէջ	»	— —
Առաւօտուն բացուելուս	»	17 32 1/2
Բարձրագոյն գին	»	17 32 1/2
Նուազագոյն »		17 30 1/2
Կէս օրին		17 30 1/2
Փոխառութիւն 1858)		
» 1862) A. Մէրի Դ. Կ. Ա. Ո.		31 26
» 1860)		
» 1863) B.		18
» 1872)		
» 1865)		
» 1869) C. »		17 31 1/2
» 1873)		

Իւնիֆիէ Եգիպտական

Երէկ իրիկուն գոցուելուս	73 10
Յս առաւ. բացուելուս Գ. կ.	72 25
Կէս օրին	72 20

ԲԱԺԱՆԵՏՈՒԹԻՒՆ

Սօրիէթէ ժէնէրալ	Դ. կ.	Ազգ. Բ.	3	18
Քրէտի ժէնէրալ	» »	Օսմ. »	6	30
Պանք տը Տանս	» »	» »	4	30
Սօս. Շանժ է վալէօր. .	» »	» »	3	30
Թրամուէյ	» »	» »	295	
Րումելիի երկաթուղի	ֆր.		42	25
Օպլիկասիօն տը Բրիօրիթէ	»		—	
Բաժնեթուղթ Լաւրիօմի	»		60	

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱ

Լոնտոն, 23 Յուլիս, ժամ 5 վայր. 15 երեկոյ

Անգլ. քօնսօլիտէ			99 11/16
Օսմ. » Մէրի Դ.	բացուելուս		16 5/16
» » »	գոցուելուսս		16 1/4
» » »	Ա.		31 1/2
» » »	Բ.		18 1/4
» » »	Գ.		16 3/8
Օթօման 1871			68 1/2 (?)
փոխառութիւն 1877.....	.....		82 1/2
Պանք Օթօման	գուբոն կտրած		11
Ռուսական փոխառ. 1873.....			92 3/8
Եգիպտական միացեալ (իւնիֆիէ)			65 7/8
» առանձն. (բրիվիլէժիէ)			86 7/8
Տպրա Սանիէ	.....		62 7/8
Տօմանիալ (փոխառ. Թօչիլտ)	...		84 1/4
Չունգարական պարտաթուղթ 4 0/0.....			— —
Փոխանակութիւն Բարիզի վրայ			— —

Վիէննա, 23 Յուլիս, ժամ 4 երեկոյ

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	125 25
Օսմանեան երկաթուղի	20 50

Բարիզ, 23 Յուլիս, ժամ 3 վայր. 45 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ 4 1/2 0/0.....	110 10
» » 3 0/0.....	80 87 1/2
Օսմանեան քօնսօլիտէ Մէրի Դ. բացուելուս	16 42 1/2
» » » գոցուելուս	16 40
» » Մէրի Բ.	18
» » Գ.	16 40
Օսմանեան երկաթուղի	41 25
» Իժմի բաժնեթուղթ.....	— —
Պանք Օթօման.....	525
Գրէտի Լիոնէ	536 25
» Յօնսիէ	1325
Բաժնետոմս Լիոնի	1246 25
Սուէզի ջրանցք	2063 75
Ռուսական 5 0/0 1877 ի.....	97 1/2
Իտալական Ռանթ	94 97 1/2
Եգիպտական միացեալ	331 25
Պանիական (արտաքին).....	58
Բրիօրիթէ Թուրք.....	390
3 0/0 Հելլենական	327 50
Չէք Լոնտրայի վրայ	25 19

Մ Ա Տ Ի Ս

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

34ՐԴ ՏԱՐԻ — 1885 ՅՈՒԼԻՍ 13 — ԹԻՒ 3778

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ 13 ՅՈՒԼԻՍ

ԿՐԹԱՍԱՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Ա. ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆՈՒՄ

Հին դպրոցը ուղիղ խօսելը եւ ուղիղ դրելը տեսնում էր մի միայն քերականութիւնը սիստեմաբար ծայրէ ի ծայր աւանդելում եւ սկսում էր այն օրից, երբ աշակերտի ձեռքում գանվում էր անհատականալի քերականութիւնը եւ աւանդվում անվերջ կենդանի խօսքը։

Վերջին տասը տարուայ ընթացքում Ռուսահայոց դպրոցների նշանաւոր մասը աւելի պարզ եւ խելացի կերպով ըմբռնեց իւր վերայ դրած պարտաւորութիւնը։ Շնորհիւ մանկավարժական գիտութեան, որ փորր առ փորր հիւրասիրութիւն գտաւ նրանցում, արծարծուեցաւ այն միտքը թէ ուսման առաջին օրերից մանուկը պիտի աւանջնորդուի այնպէս, որ սովրի նա օրէց օր ուղիղ խօսել. թէ պէտք է ուղիղ խօսելը նորան սովրեցնել ջրբնական ճանապարհով, ըրբուցատրութեամբ. թէ ե՛րբ, ո՛ր առարկայից ուղում է լինի, միայն երբ նա պիտի պատմէ, պատասխանէ՝ թէ՛ լսածը թէ՛ տեսածը, թէ՛ դիտածը եւ թէ՛ պատմածը, միով բանիւ ուր մանուկը խօսքերով մի միտք պէտք է յայտնի, պէտք է սոլորի ուղիղ խօսել, եւ թէ ընթերցանութեան դասագիրքը, նաեւ ուսուցչի գործնական լեզուն պիտի լինին նորա առաջին կենդանի քերականութիւնը։

Ինչպէս ընտանեկան լեզուն առանց քերականութեան սովորեցնեց նորան ասելէ, բերելէ, ասած, բերած եւ այլ սխալ վերջաւորութիւնները, այնպէս էլ դպրոցի գործնական լեզուն նոյն ճանապարհով պէտք է սովրեցնի ասելէ, բերելէ ուղիղը։

Այդ եւ այլ շատ հիմնաւոր տեսութիւններով բացի կարդալ, գրել եւ հաշուելը մոցրուեցան Ա. Նախակրթարանից իրերաննութիւն կամ դիտողական ուսում եւ բարոյակրթական պատուիրաններ, որով եւ նպատակ դրուեցաւ սկզբում ոչ միայն կարդալ եւ գրելը, այլ եւ պատճելը, իսկ սորա առաջին նպատակներից մէկն էլ մանկան ուղղախօսութեան վրայ ջրթեցնելն էր եւ կպչաբերութիւնը, այն, ինչ որ առաջ ի գոյն տերականութենից էր պահանջվում եւ այն էլ ոչ։

Մանկավարժական մտքեր արծարծողները չէին ղլացած օգտակար մտքեր նաեւ ուղղագրութեան մասին յայտնելու, սակայն այսօր որքան գոհացուցիչ կերպով մեր շատ դպրոցներում կատարում են ուղիղ խօսել ուսուցանելու պարտաւորութիւնը, նոյնչափ յետ են մնացած ուղղագրութեան վրայ ջրթեցնելու գործում։ Խօսքս նախակրթարանների մասին է եւ առաւել առաջին տարուայ նախակրթարանի։

Ուղղագրութիւն ասելով, եթէ քերականութեան յայտնի ուղղագրական կանոնների աւանդիլը հասկացուի, ինչպէս ոմանք հասկացել են, դա միեւնոյնը կլինէր թէ մանուկներից ապուշներ դարձնելու աշխատութիւնը քարոզուէր։

Որքան էլ արժանաւորութիւններ ունենան այժմեան նոր քերականութիւնները, որքան էլ դիւրին եղանակով հասկացնել ցանկանան, այնու ամենայնիւ Ա. Նախակրթարանի գործին հարմարուիլ չէ կարող

նոցանից եւ ոչ մէկը · որովհետեւ նորա իւրաքանչիւր մի կանոնը մանկան աչքում անհամեմատելի հրաշանք նշանակութիւն ունի , որովհետեւ 7–8 տարեկան մանուկը այդ երեւոյթը՝ առանց անելիքը գիտենալու :

Ոմանք ուզում են վարժեցնելու համար շատանում են անդիտակցական վարժութեանց միջոցով այսինքն տուած դասը արտագրել տալով, իսկ մէւնեըն էլ յայտնում են թէ առաջին տարին շատ գոհ պէտք է մնալ, եթէ աշակերտը լրիւ գրում է տասը կամ սրատասնած բառը :

Հարկ չկայ ասելու , որ տեղական մի քանի պայմանները կրթութեան գործում ունին նշանակութիւն, այսպէս օր· Մուրամում, Դուչէթում եւ այլ օտարազօս քաղաքներում շատ բաւական պէտք է համարիլ եթէ նա բառը լրիւ գրում է · բայց նոյնը չէ կարելի ասել հայաբնակ քաղաքներում եւ գիւղերում, ուր տարուայ կիսում արտասանած բառը լրիւ գրել պիտի :

Տեղը չէ դրագիտութեան նոր եղանակի մասին խօսելու , սակայն այսքանս կարելի է ասել, որ եթէ նա յառաջ է տարուած դիւրին բնական շաւղով, նոր հոդեբանական օրէնքների վրայ հիմնած մանկավարժական գլխաւոր սկզբունքների համաձայն, այն ժամանակ երբէք դժուար չէ այդ գործողութեան մէջ : Գոնէ իմ հինգ տարուայ գործնական փորձը դաւառներում իրաւունք է տալիս , որ աւելի սղնդեմ դրա կարելիութիւնը :

Մենք՝ մեր գործին փոքր ինչ տեղեակ ուսուցիչներս, ունինք միջոցներ այդ դասատան մանկան դիտակցութիւն տալու այն կանոնների մասին , որոնք արտելում են նրան գրելու · 1· լսէ , գրէ , 2· լսել , գրել , 3· քարէր , ծաղիկներ , 4· հաչիվ , կռիվ , 5· նավ , լիավ , սպանուածավ , 6· գրչով , թղթով , 7· սեվ , արեվ , կամ արեվ , 8· զավակ , առավօտ , 9· այսպես , նոյնպես , 10 փոքրիկ , աղջիկ , 11· թագավէր , ծիավէր , 12· գրվեցաւ , լվեցաւ , 13· խօսում ես , խօսումէս , խօսումենք , խօսումեն , 14· մասիս , վարպետ , (1) երասխ , պարօն , 15· մատ–իտ , մասի–տ , սեղան–ից , սեղ–անից , 16· վերջակէտ եւ հարցական նշան :

Տղայոց եւ օրիորդաց դպրոցներում միեւնոյն չափով չէ կարելի անցնել , այդ հասկանալի է· Նոյն իսկ միեւնոյն նախակրթարանում–լինի նա տղայոց թէ օրիորդաց , տեղ կայ՝ որ աւելի եւ տեղ՝ որ պակաս չափով անցնել հարկ կլինի , սակայն խնդիրը չափի մասին չէ , այլ աւանդելու :

Այժմ հարց· ի՞նչպէս պէտք է տրուի մանկան այդ արդիւնք կանոնների հասկացողութիւնը կամ դիտակցութիւնը :

Շեշտելի եւ պէտքելի եղանակով—ահա դորա պատասխանը : Թող չաւերի կողմից չը դատապարտուիմ վնասուց յայտնի ճշմարտութիւնը այսօր իբր նորութիւն յայտնելով : Այլ է խանալ , այլ գործադրել : Ո՞վ չէ մեզնից անդիր խանում եւ կրկնում մանկավարժական գիտութեան այս համարեա՛ մաշուած ճշմարտութիւնը· «Յառաջ տար ուսումն չօշափելիից դէպի անչօշափելին , իրականից–վերացականը , մասնաւորից–ընդհանուրը , ժամից–հետուն , հեշտից–դժուարը , բնականից–արհեստականը եւ այլն» · բայց թողնենք խօսքը , նայենք գործին · կը տեսնենք դորա հակառակը : Բաւական է մտաբերել թէ ի՛նչ հանգրութեամբ ընդունուեցան մեզանում այդ խօսքերի համապատասխան գործողները եւ թէ այսօր եւս քանի՛սը այդ մեծախօս ինքնուս մանրավարժներից չարունակում են զարհուրանքով նայել մեր մի արդիւնաշատ մանկավարժի «Ընտանեկան աշխարհ»ին , նորա բացատրութեան , «Մեր անքի հանճարոտ թուրանութեան մեջ» , Գրագիտութեան ուսուցման ընդհան , հեչ եւ չըշտելի եղանակին : Այս մասին ասելիքը այնքան շատ է որ հեշտ կարելի է չեզուել ընտրածս նիւթից , ուստի հոգով եւ կրթով գործողներին յանձնելով ժամանակին՝ անցնենք բուն խնդրին :

Ասուեցաւ , որ կանոնի մասին դիտակցութիւնը պէտք է տալ շեշտելի եղանակով, պէտքելի կացուցանելով, որպէս պի ինչ մանուկը ասում, գործում է , այն ճիշտակշռութեամբ ասէ , գործէ :

Այս բացատրելու է ·

Դնենք թէ այս րոպէիս ուսուցիչը յաղ-

(1) Իւրաքանչիւր դասի մէջ պատահող այն խօսքերը , որ ունին դ եւ որպէս թ հնչվում են , օր· զարի , վարի , մարդ , կարդալ , բերդ , արդար եւ այլն , պէտք է պատուիրել որ ժողովէն տեսրի մի առանձին երեսում , նոյնպէս եւ յ–ով սկսող խօսքերը :

նակի վերջաւորութեանց ուղղագրութիւնը կամենում է սովրեցնել երեխային : Ընդունենք որ ուսուցիչը 7–8 տարեկան երեխայի մտաւոր չրջանի էութեան եւ կարողութեան բաւական ծանօթ է , եւ այնքան էլ նախապաշարուած չէ , որ այդ կանոնը հասկացընելու համար եզակին և յոգնակին մէջ բերի , բայց նա մտաւորապէս ասում է · «Եր եւ Ներ վերջացող խօսքերը պէտք է գրել ե–ով , կամ պէտք չէ գրել ե–ով» , հաւատալու է որ նրան դասատան մէջ հասկացողներ եղան , բայց միթէ հաւատալ կարելի՞ է որ նրան ամբողջ դասատունը հասկացաւ կամ մեծամասնութիւնը : Ամենեւին : Դա չաւերի համար մնաց վերացական խօսքեր եւ ոմանք էլ ըմբռնեցին նորան սբխալ , տարբեր կերպով , որ դործնականութեան մէջ չատ չուտ կարելի է հասկանալ : Պատճառը բնական է :

Ինչպէս թուաբանութիւնը , բնագիտութիւնը չօշափելի առարկաներով է սկսվում , այնպէս եւ պէտք է լինի ուղղագրութիւնը : Կանոնը մանուկները իրանց բերբեն իրանց անձնական ընթերցանութիւնից : Կանոններ ստեղծողը կամ աւելի ճիշդ՝ դնդածները մի կարգի տնողը , ի՛նքը մանուկը պիտի լինի : Մանուկը ուսուցչի առաջնորդութեամբ սկզբից մինչեւ ի վերջ դործող եւ չօշափող պիտի լինի : Այն դաշտը , պարտէզը , ուր պիտի դործէ ինքնադործունէութիւն սիրող մեր մանուկը՝ գիրքն է , սորա մի յօդուածից երբեմն նա մանուշակ , երբեմն վարդ պէտք է քաղէ , նա ինչը պիտի իր փոքրիկ չնչերով կապէ այն փունջը , որին մեծ տերմինական լեզուով ասում են կանոն :

Ահա՛ թէ ինչ նշանակութիւն ունի «Ընդ. աշխարհի» բացատրութեան մէջ Պ. Ս. Մանասինեանցի յառաջ բերած–բայց դործադրութիւնը ուսուցչի հմտութեան թողած «բառերի խմբերը կամ աղիւսակները» :

Նոցա համար , որոնք ասածներս օրինակով կը կամենային տեսնել , դործադրութեան հետ եւս ծանօթանալու նպատակով , հարկ եմ համարում , նա եւ պարտաւորութիւն , նոյնը եւ «դործնական դասի» ձեւով ներկայացնելու , բայց այս անդամ նիւթը այնքան հասարակ եւ պարզ է , որ բաւական կլինի նորա մասին մի քանի խօսք :

Վերցնենք կրկին յոգնակի եր եւ Ներ վերջաւորութիւնները , կամենաք Ց , Ն , Ե կամ միւս վերջաւորութիւնները՝ անդ միւսնոյն է : Օրինակ թելադրած է աշակերտին իւր «Ընդ. աշխարհից» · «Մենք ի՞նչ ոսկէ պղպէ ունինք , որ մշակներէ վերայ ծիծաղում ենք» նախադասութիւնը :

Մէկը դրատախտակի , միւսները իւրեանց սեւադրութեան տետրակների վերայ են գրում , կամ քարետախտակների (եթէ մատիտով դեռ չեն գրում) : Վերջանալուց , միւս տառասխալները ուղղելուց յետոյ ուսուցիչը մանուկների ուշադրութիւնը հրաւիրում է առանձնապէս եր եւ Ներ ունեցող խօսքերի վերայ , խնդրելով ուղիղ թէ սխալ է համարում գրուածը : Սխալ կամ ուղիղ համարողները ուսուցչի հրամանով ձեռք են բարձրացնում : Ոմանք են սբխալ համարում , ոմանք են , կամ բոլորն էլ սխալ թէ ուղիղ մի բանում համաձայն են : Այժմ պիտի սուդ : Գիրքը պիտի լինի դատաւոր : Ուսուցչի հրամանով դրածները վերցնում ծածկում են աւժանդակ սեղանների տակ եւ հանում են դասագրքերը ընթերցանութեան : Այդ կանոնին համար մի ընթերցած յօդուածէ պէտք կայ : Բացվում է : Առանձին–առանձին կամ երբեմն խմբով կարդում են : Վերջացաւ մէկ տունը կանգ են առնում : Հարց · որո՞նք եր կամ Ներ ունին : Ի՞նչպէս է գրուած· ե , թէ է : Այսպէս վերջացնում են յօդուածը :

Աշակերտաց յայտող պատասխանները , նաեւ թոյլերի կողմից բաւական են լինում համոզելու , որ տիրող կանոնի մասին դիտակցութիւն ստացան : Մածկում են գրքերանքը : Հարց · ի՞նչ տեսաք , ի՞նչպէս էին գրուած եր եւ Ներ : Կանոնը իրանք պիտի դուրս բերեն եւ իրանց խօսքերով պիտի որոշեն կամ ձեւակերպեն մօտաւորապէս այսպէս · «Գրքի մէջ եր եւ Ներ գրուած էր Եով , մենք էլ այսուհետեւ Եով կը գրենք դորանց»(1) : Կրկին հանում են գրածները եւ նայում : Սխալ գրողները ուղղում են , ուղղում են եւ գրատախտակի վերայ գրածը , եթէ սխալ կայ : Կրկին թելադրութիւն եր , Ներ , Երէ , Ներէ , Երէց , Ներ՛ց , եւ վերջաւորուած

(1) Մեր քերականութիւն ուսուցանողների եւ գրողների մեծ սխալը այն էր , որ կանոնները իրանք էին տալիս եւ այն ամենից առաջ սկզբում :

խօսքերով : Տրվում է տան աշխատութեան եւ սովորածը չմոռնալու համար մի ընթերցուած յօդուած , որ այն տեղից իւրեանց մաքուր տետրներում արտագրեն էք եւ նէր վերջացող (կամ ունեցող) խօսքերը : Եթէ ժամանակ կայ սկսում են դրել դասի սկզբում իրանց որոշած բառերը՝ նոյն իսկ դասատուն :

Իւրաքանչիւր տետրակ այդ սիստով տանուկների սեպհական ջանքերով յօրինած քերականութիւնն է դառնում եւ ինչպէս առաջին քերականութիւն դրողը լեզուական քննութեանց , այնպէս էլ մանուկը իւր անձնական ընտութեանց ձեռք բերածն է արձանագրում նորանում :

Ընդունենք թէ տարւայ ընթացքում նոքա 15–20 , կամ աւելի պակաս , կանոններ են սովորել , այդ ամենը միմեանցից առանձին պէտք է գրուած լինին նոցա տետրներում : Մէկ երեսի վերնագիրը պէտք է լինի էջ , միւսինը նէր , երրորդինը նչ , չորրորդինը ն– հինգերորդինը ա– եա : Իւրաքանչիւր երես տետրի մէջ վերնագրի անունով սիտի կոչուի · օր· բացէք երես նչ , երես էլ եա : Երկու կանոն մի երեսում չպիտի լինին : Իւրաքանչիւր երեսում , դեռ էլի գրելու տեղ է լինում , ուստի ուսուցիչը երբեմնապէս նոցա նոյն կանոնին վերաբերեալ մի այլ յօդուած է տալիս , որով թէ՛ ամբողջ երեսը գրվում է եւ թէ՛ կանոնը կրկնվում : Մանուկը նայեց տետրակի մէկ երեսին թէ չէ , իսկոյն չկըռում է եւ նոքա կանոնը , ինչպէս փետուրը տեսնելով կը չիչէ թռչունը · ուրեմն կարիք էլ չի լինի , որ ուսած կանոնը գրէ այնպէս , ինչպէս քերականութիւններում :

Էր եւ նէր վերջաւորութեանց վրայօք ասածներս վերաբերում է նչ , ով , ել , ա– , ե– եւ այլ միւս վերջաւորութեանց , նա եւ յատուկ անուանց , որի մասին իմ մի փորձնական դասը , կից պ՚ղ դասերի , կ՚ուղարկուին «Մանկավարժանոցին» :

Ուսուցիչ
3 · ԽՕՋԱՄԻՐԵԱՆ

15 Յունիսի 85 ամի ·
Դաստիճ

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՏՈՒՔԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

(Շար· նախորդ թուին և վերջ)

Մի ութեան նահանգաց մէջտեղ կայ աշխարհի մէջ ամենէն աղատ փոխանակութեանց դրախտն ալ . . . , սակայն եւ այնպէս կայ դեռ անկումն առեւտրոյ , եւ կայ մեծ բանակ մը գործաւորաց որք գործ կը փնտռեն եւ չեն գտներ : . . . Հարկ է մշակել ներքին չուկաներն , ոչ այնչափ աւելի աժան արտադրելու համար , որչափ իմաստութեամբ բաշխելու համար : Իրրեւ չուկայ մեր մեծ նահանգներէն մին աւելի կ՚արժէ քան հարաւային Ամերիկայի եւ Մէքսիկոյի բոլոր չուկաներն իմիասին : Ժամանակի խնդիր է միայն երբ այն երկիրներն , որոնց չուկաներուն համար այնչափ վէճ եւ ճիդ կայ լուսաւորեալ աղգաց մէջ , այն երկիրները , կ՚ըսեմ , մեքենայից եւ նոր գիւտերու միջոցաւ ոչ միայն մեծապէս սիտի արտադրեն ինչ բանի որ պէտք ունին , այլ եւ առեւտրոց մէջ մրցողք պիտի ըլլան : Հնդկաստան եւ Չինաստան Եւրոպայէ կը սովրին պատերազմի դասէն տարբեր դասեր եւս : Անոնք կը սորվին գործածել մեքենաներ : Այս երկու երկիրներն ալ ունին հանքածուխ եւ երկաթ , երկուքն ալ կըրնան արտադրել բուրդ եւ բամբակ , եւ Հնդկաստան կը չուացնէ ցորեան : Մօտերս Չինաստան պայմանագրութիւն կնքեց ամերիկեան ընկերութեան մը «հետ իւր հարուստ բայց դեռ չբացուած ածխոյ հանքերը բանեցնելու : Հնդկաստան ունի արդէն 10,000 մղոն երկաթուղի բամբակեզեղնի եւ երկաթի գործարաններով : Հընդկաստան 250,000,000 եւ Չինաստան 400 , 000 ,000 բնակչօք , եւ իրենց աժան գործաւորներով որ օրական մէկ չիլինկ վարձէ նուազ վարձով կրնան ապրիլ , պիտի ըլլան մրցողք ոչ միայն Անգղիոյ դէմ , այլ բոլոր աղգաց դէմ : Ազատ կամ սեղմեալ վաճառականութեան խնդիրն է հարկի պահանջման խնդիրը զոր ամէն աղգ պարտի որոշել իրեն համար , նկատելով իւր դիրքին

եւ կացութեան պահանջումները։ Անձն ազգ պարտի պաշտպանել իւր ժողովուրդն եւ անոնց շահերն այն կերպով որ ժամանակին լաւագոյն կը թուի իրեն։ . . . Օտար չուկաներ կրնան ընծայել ժամանակաւոր դարման առեւտրական անկման եւ աժան թոշակներու, բայց չեն կրնար որոշել սկըզբունքն որոյ վրայ հարստութիւնը կրնայ աւելի աղէկ բաշխուիլ, եւ թոշակները կըրնան ապրելու ծախքէն վեր բռնուիլ։ Աղէկ չէ վստահիլ արտաքին միջոցի կամ ազդեցութեան վրայ։ Հիւանդութիւնը ներքին է. սխալմունքն յառաջ կուգայ գործոյ եւ աշխատութեան այժմու դրութենէն, եւ դարմանն հոն փնտռուելու է։

Ժողովրդեան կողմէ ամէն յառաջացում, ի շահ նոցա ամէն բարեկարգութիւն, ընդդիմութեան հանդիպած է։ . . . Ընդդիմութիւն եղած է սա ճշմարտութեանց իսկ թէ բոլոր մարդիկ ազատ են եւ հաւասար, թէ դերութիւնը սխալ է, թէ առաջի օրինաց մարդ մը այնչափ աղէկ է որչափ ուրիշ մը. եւ անոնք որ այս սկզբանց պաշտպան եւ ջատագով եղած են՝ ժամանակին համարուած են խռովարարներ և ցնորեալ երազատեսներ։ Այսպէս ընդդիմութեան պիտի հանդիպին անոնք որ կը ջատագովեն գործի լաւագոյն դրութիւն մը որով աշխատութիւնն ունենայ աւելի մաս հարստութենէն զոր կ'արտադրէ։ Բայց ժողովրդային կառավարութեան մը մէջ, ուր պետութեան եւ երկրին պահպանութիւնը ժողովուրդէն կախում ունի, անյաջող չկրնար ըլլալ մէկը որ կը ջատագովէ ընել ժողովուրդն իմաստնագոյն եւ լաւագոյն։

Աշխատութիւնն էական է մարդոյ մըտաւորական եւ ֆիզիքական զարգացման համար։ Եթէ մարդ չհպատակիր աշխատութեան օրինաց, աղնուութենէ կ'ինկնայ, կը վատթարանայ։ Որպէս զի մարդիկ հնազանդին այս օրինաց, օրէնք մ'ինպէս էական յառաջադիմութեան եւ զարգացման, . այս հնազանդութիւնն եղաւ միջոց հայթայթելոյ զպարէն։ «Քրտամբ երեսաց քոց կերիցես զհաց քո։» Բնութեան վիճակի մէջ մարդ պարտի գործել այսօր որպէս զի կարենայ ուտել՝ եւ ապրիլ վաղը։ Վիքթոր Հիւկո գործաւորաց մէկ ժողովին մէջ խօսելով ըսաւ. «Աշխատութիւն է կեանք, խորհուրդ և լոյս։» Մարդոց ընկերութիւն կազմելուն եւ փոխադարձ պաշտպանութեան համար մէկտեղ գալուն մէջ մեծ առաւելութիւններ կային, բայց վնասակար բաներ ալ յառաջ եկան։ Ընկերութեան մէջ ի յայտ եկան պատառաքոյծներ, վնասակար ընկերութեան ինչպէս պատառաքոյծք (ուրիշ անասնոց մարմնով ապրող ճճիները) ֆիզիքական աշխարհի մէջ են. վնասակար բնութեան, որ արագապէս կը պատժէ զանոնք։ Թէ՛ բանի եւ թէ՛ կամաւոր ծուլութիւն, երկոքին եւս են բռնաբարութիւն աշխատութեան օրինաց։ . . .

Նոր բան կայ դրամատէրին համար սորվելու եւ ընելու։ Դրամատէրը սորվելու է սա դասը թէ նոյն իսկ իւր շահուն համար աւելի աղէկ եւ աւելի ապահով ճամբայ է արդար ըլլալ. թէ հաւանելով շահը բաժնել գործաւորաց հետ բանաւոր հիման մը վրայ, վերջապէս ինք շահաւոր պիտի ելնէ, եւ թէ մրցում, ընծայում եւ պահանջ չեն միակ օրէնք որ կառավարելու են արուեստից եւ գործի աշխարհը։ Դրամատէրը սորվելու է թէ հարստութիւնն աւանդ մ'է միայն, եւ թէ այն առատութենէն որ իրեն բաժին ինկած է, պարտի խնայել մաս մը եւ տալ գիմութեան եւ մարդասիրութեան գործերու, եւ օգնելու արժանաւոր աղքատներն եւ դժբախտները։ Կայ նաեւ գործաւորին համար սորվելու չատ բան։ Գործաւորը պարտի սովրիլ թէ իւր անձին կրնայ օգնել ոչ բռնութեան եւ ճնշման ճամբով, այլ հնազանդելով օրինաց. թէ ինքզինքը բարձրացնելու եւ իւր վիճակը բարւոքելու համար կրնայ ընել պատշաճ ջանիւք աւելի բան քան զոր այլք կրնան ընել իրեն համար. թէ խնայողութիւն, սակաւապետութիւն եւ տնտեսութիւն հարկաւոր են. թէ չայլութիւն եւ անժուժկալութիւն են իւր վատթարագոյն թշնամիները։ Ոգելից ըմպելեաց գործածութեան համար Միացեալ Նահանգաց մէջ կը սրուի տարին 900,000,000 թալէր, գումար մը որ չատ աւելի մեծ է քան բոլոր չահերն այս երկրին երկաթուղեաց ընկերութեանց։

Ինչ որ կը խնդրուի չէ իտէական վիճակ ուր ամէնը հաւասար պիտի ըլլան զօրութեամբ, իմաստութեամբ, բարութեամբ, դիրքով, հարստութեամբ եւ ազդեցու-

թեամբ : Միշտ պիտի դժնուին ոմանք ծառայելու եւ այլք ի դլուխ կենալու եւ առաջնորդելու : Բացարձակ հաւասարութիւն չկրնար ըլլալ ընկերական աշխարհի մէջ, ինչպէս բոլոր սարեր, լեռներ, բլուրներ եւ հովիտներ չեն կրնար հարթ հաւասար ըլլալ եւ դաշտանալ ֆիզիքական աշխարհի մէջ : Դարմանն որ կը փնտռուի չէ հաւասարութիւն, այլ ուղղութիւն եւ արդարութիւն : Ոմանք պիտի ըլլան միշտ իմաստնագոյն, լաւագոյն եւ հզօրագոյն քան զայլս : Սակայն ընկերութիւնը ճուլուելու եւ կազմուելու է այնպէս որ բարիներն, իմաստուններն եւ մարդասէրները կառավարեն : Հարստութիւնը ստեղծուելու առեն ըլլալու է այնպիսի բաշխում մը գործի տիրոջ եւ գործաւորին մէջտեղ որ այս վերջինը ձեռք բերէ գէթ կենաց երեք էական բաներն, կերակուր, հանդերձ եւ բնակարան, եւ ասոնց հետ մ'ջոցներ նուաճելու հիւանդութեան, եւ աւելցնել սակաւապետութեամբ եւ խնայողութեամբ քիչ մը բան տկարութեան ժամանակի համար որ կուգայ արագ մինչ տարիները կը տահին կ'անցնին : Գործաւորն իրաւունք ունի այսմ, եւ այս տրուելու է անոր : Համեստ պահանջ մ'է այս, եւ ո՞վ կ'ըսէ թէ չէ նաեւ բանաւոր պահանջ : Բնութիւնն իրրեւ մայր նախատես պատրաստութիւն ըրած է բոլոր իւր զաւակաց համար : . . . Գործի եւ աշխատութեան դրութիւն մը որ թոյլ չտար արժանաւորաց ընուլ իրենց պէտքերն ըստ բաւականին՝ սխալ է : Մեր ժամանակաց ամենէն մեծ ճարտասաններէն եւ քաղաքագէտներէն մին ըսած է. «Թոշակները յանիրաւի կը զեղչուին, երբ աշխատասէր մարդ մը կարող չէ իւր չահածով ապրիլ հանդիստ, կրթել իւր զաւակները, եւ վար դնել բաւական բան ծերութեան պէտքերու համար :»

Ժողովրդային կառավարութեան մը մէջ ընկերութեան եւ պետութեան առաջին հոգերն են ժողովրդեան բարգաւաճումն եւ բարօրութիւնը. ժողովուրդներն են հիմն ընկերութեան եւ պետութեան. եթէ անոնք ապականին եւ փտին, բոլոր ընկերութեան չէնքը կը փլչի կ'ինկայ . . . :

Վաչինկտն ըսած է. « Իրր առաջին աստիճանի կարեւորութիւն ունեցող գործ, չանցնիլ քաջալերել եւ ծաղկեցուցնել հաստատութիւնները գիտութեան տարածման համար : Ինչ համեմատութեամբ որ կառավարութիւն մը այժ կուտայ հասարակաց կարծեաց, նոյն համեմատութեամբ էական է որ հասարակաց կարծիքն ըլլայ լուսաւորեալ :» Գործի եւ աշխատութեան խնդիրը չկրնար լուծուիլ յեղափոխական միջոցներով կամ բոլորովին նոր օրինաց դրութեամբ մը : Հասարակաց կարծիքը պատրաստուելու է նախ քան չգործել պետութեան եւ անհատից, եւ ապա երկոքին միաբան գործելու են . . . :

Ժողովրդեան դաստիարակութիւն է միջոց պաշտպանութեան ազատ կառավարութեան մը, միակ միջոց որով մարդիկ կրնան գիտնալ ինչ որ լաւագոյն է իրենց չահերուն համար, եւ թէ ի՛նչպէս ստանալու է զայն : Ուսոի եւ դաստիարակութիւնն է միակ էական պայման որ եւ իցէ ուղիղ քայլի որ կը տանի դէպ ի լուծումն գործի եւ աշխատութեան խնդրոյն, եւ դէպ ի ստեղծումն լաւագոյն դրութեան մը : Ոբեւմն պատշաճ եւ ուղիղ խնդրել պետութենէն ծաղկեցուցնել եւ յառաջ տանիլ դաստիարակութիւնն մինչեւ որ ըլլայ ձրի, ընդհանուր եւ ստիպողական . . . : Դաստիարակութեան համար եղած ծախքն է ապահովագոյն ծախքը զոր կրնայ ընել ժողովրդային կառավարութիւն մը, եւ այն ծախքէն պիտի կրնայ առնուլ մեծագոյն եկամուտ : Ժողովրդային դաստիարակութիւնը պիտի բանայ համբայ շատ մը գործնական բարեկարգութեանց : Ներքին արտ քանակութիւնը զեղչուելու եւ հաւաքման եղանակները բարւոքուելու են, վասն զի շատ տուրքեր ծանրագոյն են գործաւորաց վրայ, եւ կ'արգելուն պանդք բան մ'աւելցնելէ իրենց չահածէն : Գործաւորին չահածին դրեթէ բոլորը կ'երթայ կերակուրի, հանդերձի եւ բնակարանի, եւ այս բաներուն տուրքերն ծանր են . . . :

Այս եւ ուրիշ միջոցներով կարելի կ'ըլլայ օգնել ժողովրդեան, բարւոքել անոնց վիճակն եւ քաջալերել հայրենասիրութիւն եւ հաւատարմութիւն : Բայց քաղաքացին երբէք մոլորեցուելու չէ հաւատալու, եւ ուղիղ կերպով կրթուած քաղաքացին պիտի չհաւատայ, թէ կառավարութիւնը կրնայ

ուղղակի կամ անուղղակի ազատել դինքն ապրելու համար աշխատելու հարկէն, կամ իրեն եւ իրմէ կախում ունեցողներուն ապագային համար խնայողութիւն եւ անճնուրացութիւն ընելու հարկէն:

Խնամատուն գործակցութիւնը կրնայ ընել շատ աւելի քան քան զոր եղած է ցարդ օգնելու անհատից, եւ այսպէս հոգալ եւ պատրաստել աւելի հանճարեղ, աւելի անյողդողդ եւ աւելի եռանդուն աշխատութիւն ապագայի համար: Ոչ առանց իմաստութեան էր որ ըսաւ Գարլայլ. «Արուեստից եւ գործի առաջնորդք, եթէ աշխատասիրութիւնն երբէք առաջնորդուելու է, են իրօք նաւասլեաց աշխարհի: Եթէ անոնց մէջ աղնուութիւն չըլլայ, երբէք ազնուականութիւն պիտի չըլլայ»: Բարեբախտաբար այս երկրին մէջ կան շատ օրինակներ որ կը ցուցնեն թէ գործի տէրեր լուսաւոր հոգածութիւն ունին արուեստաւորաց եւ գործաւորաց առողջութեան, հանգստեան եւ դաստիարակութեան համար: Ոչ սակաւ մեծոգի եւ կորովամիտ Ամերիկացիք միացած են իրբեւ նաւասլեաց աշխարհի այս բարձր մտօք: Բոլոր այսպիսի պարագայից մէջ գործնական արդիւնքը սա եղած է որ գործաւորք աւելի գոհ են եւ աւելի աղէկ գործ կը հանեն եւ շատ դէպքերու մէջ գործի տէրերու չահն եղած է շատ աւելի քան ծախքը զոր ըրած են նոքա իրենց գործաւորաց վիճակը բարւոքելու համար: Երկաթուղեաց մեծ ընկերութիւններ եւ ուրիշ ընկերութիւններ ունին դրեթէ անհաշուելի կարողութիւն բարւոքելու իրենց գործաւորաց վիճակը: Այս ընկերութիւններէն եօթը կը գործածեն իրբ 200,000 գործաւոր, որոց չահով կ'ապրին աւելի քան կէս միլիոն հոգի: Տեսէք սառնցմէ մին, Պալտիմորի եւ Օհայոյի երկաթուղւոյ ընկերութիւնն, ի՛նչ ըրած է արդէն իւր գործաւորաց օգնելու համար: Հանգուցեալ Ճօն Վ. Կարրէտ, 1882 ին կազմել տուաւ Պալտիմորի եւ Օհայոյի գործաւորաց խնամատար ընկերութիւնն, որ պիտի մնայ թերեւս ամենէն աւելի տեւական արձան տնոր յիշատակին: Երկաթուղւոյ ընկերութիւնը տուաւ 100,000 թալէր խնամատար ընկերութիւնը հաստատելու համար, եւ տարուէ տարի կուտայ 50,000 թալէր զայն պահպանելու համար: Գործաւորք, որոցմէ 19,000 ը կը վերաբերին ընկերութեան, կուտան իրենց չահէն փոքր մաս մը: Ընկերութիւնն իւր գծին վրայ գտնուած բոլոր մեծ եւ փոքր քաղաքներու մէջ հիւանդասնոցները մարդ ղրկելու արտօնութիւն ստացած է, բժշկական մարմին մ'ունի, հիմնած է դրատուն մ'ի պէտս գործաւորաց, հաստատած է դրութիւն մը հանգստեան թոշակի տալն դործաւորի համար որ անկարող կ'ըլլայ գործելու, բացած է վերատուութեան եւ չէնքի ճիւղ մը, որոյ չնորհիւ արդէն գործաւորք կարող եղած են կառուցանել 300 տուն երկաթուղւոյ գիծերուն վրայ լաւագոյն առողջապահական հսկողութեան ներքեւ: Եթէ այսպէս բոլոր ընկերութիւնք ճանչնան իրենց պատասխանատուութիւններն եւ պարտականութիւնները առ մարդիկ զորս կը գործածեն, այնպէս որ հարուստը եւ աղքատը ձեռք ձեռքի տան աւելցնելու ընդհանուր բարօրութիւն, ի՛նչ մեծ օգուտներ յառաջ կուգան:

Եղանակներն որ կը մուին այժմ լաւագոյն արդիւնք խոստանալ լուծելու գործի եւ աշխատութեան խնդիրն, երբ գիտութիւնն աւելի ընդհանուր կ'ըլլայ եւ ընկերութիւնն աւելի աղէկ կը պատրաստուի զանոնք ընդունելու, են հետեւեալք.

Իրաւարարութիւն եւ հաշտեցումն.

Գործակցութիւն, եւ

Շահու մասնակցութիւն:

Իրաւարարութիւնն, իրբեւ եղանակ լուծելու վէճեր ազգայ եւ անհատից մէջտեղ, արդէն մեծ յաղթանակներ տարած եւ լաւագոյն արդիւնքներ յառաջ բերած է: Գաղիոյ եւ Անգղիոյ մէջ իրաւարարութիւն եւ հաշտեցումն գոհացուցիչ յառաջադիմութիւն ըրած են կարգադրելու վէճեր դրամատէրերու եւ գործաւորներու մէջտեղ:... Երբ գործի տէրեր եւ գործաւորք կրնան ըստ բաւականին զսպել իրենց կիրքերն եւ մէկդի դնելով վէճերը կուգան իրբեւ հաւասարք խօսելու եւ պատճառաբանելու վէճի նիւթերուն վրայ երկու կողմէն ընտրուած իրաւարարաց ժողովոյ մ'առջեւ, մեծ քայլ մ'առնուած է արդէն դէպ ի լուծումն խնդրոյն: Իրաւարարութեան եւ հաշտեցման լաւագոյն արդիւնքները

կրնան քաղուիլ այն ատեն միայն երբ դատիարակութիւն եւ լուսաւորութիւն կ'ընդունի աւելի ընդհանուր։

Արդիւնաբեր գործակցութիւնն ըրած է ամենամեծ յառաջադիմութիւն Գաղիոյ մէջ, գործակից վարկի տուներ եւ ղբամատեաններ յաջող են Գերմանիոյ մէջ, շահակից գործակցութիւնն Անգղիոյ մէջ։ Բրիտանիոյ պաշտօնական տեղեկագիրը կը ցուցնէ թէ 1885 ին կային 1,528 արուեստաւորաց եւ գործաւորաց շահակից ընկերութիւններ 691,961 անդամօք եւ աւելի քան 45,000,000 թալէրի դրամագլխով։ Այս ընկերութիւնք վաճառած էին 140,000,000 թալէրի ապրանք, եւ անոնց շահն էր միջին հաշուով 28 առ հարիւր · իսկ Սկովտիոյ գործակից ընկերութեանց միջին շահն քարձրացած էր մինչեւ 55 առ հարիւր։ Այս երկրին մէջ, ինչպէս եւ վերոյիշեալ երկիրներու մէջ, գործակցութիւնն ուշացած եւ ետ մնացած է գործաւորաց կողմէն գիտութեան եւ լուսաւորութեան պակասութեան պատճառաւ։ Անանց դասախարակութեան մարդիկ անկարող եղած են միաբանելու, կամ ունեցած չեն յաջողակութիւն, վարժութիւն եւ կրթութիւն կառավարելու մեծ եւ նոյն իսկ չափաւոր առեւտրական ձեռնարկութիւններ։ Կրթեցէք գործաւորը, տուէք անոր պատեհութիւններ ինքզինք հրահանգելու, եւ ահա գործակցութիւնը պիտի ըլլայ յաջողութիւն։

Շահու մասնակցութիւն նոր չէ այս եւ ուրիշ երկիրներու մէջ ։ ։ ։ Գործ կատարելու եւ հարստութիւն յառաջ բերելու համար գործածուած երկու զօրութիւններն են աշխատութիւն եւ դրամ ղեկս։ Ընդդիմութիւն է միացնել այս երկու զօրութիւններն այնպիսի կերպով, որ երկուքին շահն ըլլայ նոյն, երկուքն ըլլան հաւասար ընկեր, եւ ոչ թէ նման ինչպէս են այժմ։ Շարունակ կռիւ գործի տիրոջ եւ գործաւորին միջեւ, երկուքին ալ մեծ վնաս պատճառած է ։ ։ ։ Կայ ուրիշ տարր մը որ աւելի անդիմադրելի է։ Այս է հասարակաց կարծեաց զօրութիւնը, որ հետզհետէ հասած է սա եզրակացութեան թէ մրցման, ընծայումի եւ պահանջումի օրէնքներն արշալոյսի կը վերաբերին թշուառաբաստ աշխատաւորներու, անարդարութեամբ կը գործեն և թէ գործաւորն այժմ չատ պարագաներու մէջ չընդունիր արդար բաժին իր յառաջ բերած արդիւնքէն ։ ։ ։ Սա ալ նկատելի է թէ գործաւորն, որ մինչեւ ցարդ քիչ բան ունէր ըսելու, հիմա դատիարակութեան շնորհիւ կ'օգնէ կազմելու եւ պատրաստելու այս հասարակաց կարծիքն, որ վերջապէս պիտի կենայ իբրեւ միակ դատաւոր եւ վերջնական իրաւարար որոշելու թէ ի՛նչ է ուղիղն եւ արդարն գործաւորին եւ գրամատէրին մէջտեղ։ Այս նոր պայմաններն եւ ուրիշ պատճառներ նկատողութեան առնելով դրամատէրը լրջութեամբ խորհելու է թէ որո՞ն է լաւագոյն կերպը միացնելու իր շահը գործաւորին շահուն հետ։ Գործակցութեան եւ շահակցութեան սկզբունքն ընդունելով ո՛չ ապագէն դրամատէրը պիտի կրնայ աւելի շահերով լեցնել քան որ կը կարծէ պակսեցնել իր քսակէն գործաւորաց տալով։ Գործաւորն ուղղակի շահ ունենալով գործին մէջ, պիտի չանայ ընել շատ աւելի եւ լաւագոյն գործ ։ ։ ։ Շահուց միութիւնը գործադուլերու, ժամանակի եւ թշչակի կորստեան եւ անոնց յարակից շատ մը վնասներու առաջքը պիտի առնու։

Մածծինի ըսաւ · «Աչքն քաղաքական խնդիր արագ արագ կ'ըլլայ ընկերական խնդիր, եւ ամէն ընկերական խնդիր կրօնական խնդիր ։»

Այս աւելցուր յարձակողական քաղաքակրթութիւնն, այն քաղաքակրթութիւնն որ պիտի ոչրչ ալ չխարհի ։ ։ ։, եւ որ բարձրացուցած է գիտութ առաւել քան զայլ որ եւ իցէ քաղաքակրթութիւն, հիմնուած է Քրիստոսի վարդապետութեանց վրայ եւ անոնցմով ձեւուած է ։ Գործի եւ աշխատութեան խնդրոյն վրայ ամէնէն ազդկ խորհուրդները եւ պողներու լաւագոյն խորհուրդները գտած չեն ինչ հաւասար սա խօսքերուն · «Սիրեսցես զընկեր քո իբրեւ զանձն քո ։» «Զամենայն զոր ինչ կամիցիք թէ արասցեն ձեզ մարդիկ, արարէք եւ դուք նոցա այնպէս ։» Աչքն ուղիղ փիլիսոփայութիւն, աչքն ողջամիտ վարդապետութիւն եւ արամաբանութիւն կ'առնորդեն զմեզ անսխալ այս պարզ ճշմարտութեանց, որ կը պարունակեն իրենց մէջ ամէն էական սկզբունք հարկաւոր լուծման գործի եւ աշխատութեան խնդրոց ։ Առանց վրայ հիմնուած լուծում մը պիտի տեւէ մնայ, վասն զի հաստատուած պիտի ըլլայ ի վերայ արդարութեան ի մէջ մարդոց ։

ԵՄԱՆԵԻՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՑԻՆ ՆՇԱՆԱՒՈՐՆԵՐ

(Շար. նախորդ թուին և վերջ)

ՌՄԻԶ (1226) ամին եւ տաճկաց 1187ին սաստիկ ցուրտ եւ ձմեռն եղեւ, եւ ի գարնան ոչ գտեալ հանգիստ վասն խռովմունքեան երկրի. եւ ես տառապեալս պարտաւորեցայ գնալ ի քաղաքն Պոլիս, եւ եղեալ ի Տիվրիկու բազում նեղութեամբ 5 օր ի սորս եւ ի թուխս չդջելով վասն ահէն. հուսկ հասայ ի քաղաքն Սեբաստիա, որ չինեալ կայ ի վերայ դաշտի եւ է փայտաշինստ, որ միրկ զօրութեամբ իւրով: Քաղաքն լի է ամենայն բարութեամբ ի առս եւ ի տուրս կատարեալ առատապէս, եւ կեայր ի մէջ քաղաքին էլպէքցի հաճի Ալի փաշա ասի, որ ունէր ի վերայ հազարէ աւելի զօրս իւր, եւ սէր է որպէս թագաւոր ի քաղաքն ամենայն որ մինչ երթայ ի դուռն Պոլիս. շատ անգամ թագաւորէն մարդ եկեալ ի գլխոյ նորա, ոչ կարէին հնարեօք կարել, զի նա բազում արուեստագործութիւն ունէր, հաւանեցուցանէր թագաւորն հնարս բանիւք. եւ մենք նստեալ ի Սեբաստիա 10 օր յետոյ գնացեալ ի վերայ դաշտի 8 սէհէթ մինչեւ Խարպին, որ է գիւղ ունի եւ ի վերայ դաշտի մեծամեծ արտօրայս եւ ինքն ճանբայէն սակաւ հեռի, եւ կայ ի քով նորա բարձրագոյն լեռն, որ ասի Եըզըճ գաղ, եւ Խարպնու եղեալ գնացինք ի լեռն՝ որ ասի Ղօրմ պէլէ, իջենիս եւ ի եօղուզա տասը սէհէթ մինչեւ Թօղաթ, եւ Թօղաթ գեղեցիկ քաղաք լցեալ ամենայն բարութեամբ առատապէս. բազում վաճառական երթայ ամենայն կողմանց եւ առնու շատ մեծահաս ինանէ, եւ մարդկանց վայելչութիւնն եւ վարքն նմանի Ըսթամպօլու, եւ ունի շատ խաներ, ի առս եւ ի տուրս կատարեալ առատապէս. եւ եղեալ Թօղաթու գնացանք ի դաշտս որ ասի Ղազ օվա, եւ Մալ ընէք, անցեալ եւ սակաւ ի մէջ օրմանի, եւ կայ ի վերայ ճանապարհին պէյճէ, որ ասի Զինկելի քէլ եւ էր ինը սէհէթ մինչեւ Թուրխալ. եւ Թուրխալ է գիւղ այլազգից, եւ ունի սակաւ չուկայ վասն ճանապարհորդաց կերմանի համար, եւ անտի եղեալ գնացինք ի լեռս եւ անցեալ ինձէ քաղաք խանն գնացինք ի յէնիչս ուրք սէհէթ մինչեւ Ամասիա: Ամասիա է քաղաք ի մէջ լեռան եւ ունի ահագին եւ բարձրագոյն եւ ջուրահայեաց բերդս զարմանալի, եւ ունի բազում այգիս եւ թուխլուխս վասն ապրըշումայ համար, եւ ունի գեղեցիկ երկու փոքր եկեղեցիս. եւ ալեք վէրհէպէն որ բազում աշխատանս կրեալ եւ շատ լեռս ծակեալ վասն միոյ աղբկան համար եւ ոչ առեալ մուրադ որ ամենեքեան մարդ գիտէ: Եւ այս դաշտ է ի հոն կատարեալ անհոգն ժամանակաց, եւ ունի խաներս եւ չարչը պազարս. անցանի ի մէջ քաղաքին բազում ջրով գետս, եւ ելանէ քաղաքէն մէթահ ապրըշում եւ բարեհամ գինի: Եւ եղեալ անտի գնացինք ի դաշտս տասը սէհէթ մինչեւ Մարզուան, եւ է դաշտապայ, եւ ունի խաներ եւ չարչը պազար, եւ ունի փոքր եկեղեցի, եւ ելանէ մէջէն մէթահ ութի, բարձի երես, եւ նա եւս ունի բարեհամ գինի: Եւ անտի եղեալ գնացինք ի դաշտս երկու սէհէթ մինչեւ Հաճի քէօյն, եւ նա մեծ գիւղ է այլազգից. եւ անցեալ անտի գնացանք ի դաշտս և սակաւ ի էնիչ և ի եօղուզ տասը սէհէթ մինչեւ յՕսմանճուխ. եւ Օսմանճուխ է մեծ գիւղ այլազգից ի մեծ լեռան տակ, եւ անցանի յաւելեալ նորա մեծ գետ, եւ ունի ի վերայ ջրին տասն եւ երկու արչին երկայնագոյն գեղեցիկ կարմրանչիւ, եւ ունի սակաւ չարչը, եւ ի մէջի մարդ նորա չար որպէս կայէն որ բազում չարութիւն արարեալ են հանդիպող սակաւ ճանապարհորդին: Եւ անտի եղեալ գնացինք ի լեռն բարձրագոյն որ ասի Սարմ-ղօխ. բազում աշխատանս կրեալ եւ իջեալ ի վայր սակաւ գնացինք ի դաշտս ուրք սէհէթ մինչեւ Հաճի Հասլա, եւ է գիւղ այլազգից ի մէջ հիսարի, եւ ունի բազում պալճաներս եւ սակաւ չուկայ բազար, եւ ելանէ ի մէջէ նորա անուշահամ ըմպելի գեղեցիկ: Եւ անտի եղեալ եւ բազում աշխատանս կրեալ եւ անցեալ ի մեծ լեռն որ ասի Տելէ Տէվրէշ, եւ գնացինք հանդարտ ուրք սէհէթ մինչեւ Թօսիա. եւ Թօսիա է մեծ զաստապայ եւ ունի չուկայ բազար, խան, եւ ելանէ ի մէջէ նորա գեղեցիկ բրինձ եւ ալամա չալ, եւ մարդիկն նորա եւիեն անուշահամ միւլաւ: Եւ

ելնալ անտի գնացինք ի դաշտ անհուն, եւ անցեալ ձիվք բազմօրին չատ ճանապարհ կըտրելով տասն երիւղ սէհէթի մինչեւ յՕֆեըն, որ գիւղ է այլազգից, եւ ունի դաշտս, մեծամեծ արտօրայս. եւ կայ ի մօտ նորա զատապայ որ ասի Ղօճայ Հիսար, եւ ունի ի վերայ դաշտի չատ գիւղօրայս: Եւ անտի ելեալ գնացինք ի սարս եւ ի թուխս, նեղուխիւնս կրելով անցանք 10 սէհէթի մինչեւ Ղարաճալար, եւ նա է մեծ գիւղ, եւ ունի մէկ խան, եւ իւրմէն ելանէ չալ դօսիս, եւ մարդ նորա է անօրէն: Եւ ելեալ անտի գնացինք երիւղ սէհէթի մինչեւ Զերւէզ, եւ նա գիւղ է ի վերայ դաշտի եւ ի մէջ հիսարի, եւ ունի սակաւ խանութիս, եւ գայ իւրայս գիւղէ գեղեցիկ եւ անուշահամ իւղ եւ մեղր, որ է լայիս Պոլիսու, որ բազում մարդիկք տանին: Եւ անտի գնացեալ ի լեռն մէջ օրմանի տասն եւ երկու սէհէթի մինչեւ Բայընտըր, եւ նա գիւղ է սակաւ ի մէջ ձերէի, եւ ունի սակաւ ջուր, իւյառաչէն անձանի, եւ մարդիկք խիղարեն տախտակ, եւ տանին: Բայընտրու ելեալ գնացանք ի լեռս եւ ի դաշտս բազում ճանապարհս կրելով տասն եւ երկու սէհէթի մինչեւ Կէբէճէ. եւ նա է մեծ զատապայ, եւ ունի չուխայ բազար եւ խան, եւ ունի մէջ իւր զընտան, եւ ի նմանէ ելանէ գեղեցիկ սաղմիան եւ սապրի, եւ հիլալի մէջի նորս ելանէ, ի ձուս եւ տուրս կատարեալ: Եւ ի սմանէ ելեալ գնացանք ի դաշտս բազում. և կայ այստուս եւ այնտուս գիւղօրայս, եւ անցեալ ի Ղազայ կէօլին տասներեք ժամ մինչեւ Պուլ. Եւ սա է զատապայ ի վերայ դաշտի, եւ ունի խաներս եւ չարչը պազարս, եւ կայ ի մօտ նորա Ղէբէճճա, որ գետնին ներքեւէն ելանէ տաք ջուր, եւ չինեալ մարդկանց ի վերայ նորա քարեղէն տուներս եւ խիթեալ բազում մարդիկ լուացուին եւ զանուն նորա կոչեն Ճանդրը համամ: Եւ ելեալ անտի գնացինք ի լեռն ի մէջ մեծամեծ ծառերուն որ երկինքն չի երեւիր, եւ անցեալ ի Տաբէճ տասն եւ երկու սէհէթի մինչեւ. Տէրճէ. Տիւզճէ գիւղ սակաւ գիւղ է այլազգ ի մէջ օրմանի եւ ի մեծ ձորի, եւ ունի սակաւ խանութիւ վասն ճանապարհորդին, եւ ուրբաթ օրերն բազար ղուրուլմիշ կ'ըլլայ, բազում տեղացք բերեալ մեթիահ ծախեն զօրն պային: Եւ Տիւզճէյու ելեալ գնացանք ի դաշտս ի մէջ օրմանի, որ է Կէօղէօվայ եւ էկրէ պէրէ, որ է իւրա ատապակայ, ի բազում մարդիկ է լացուցած, եւ սոսկալի ճանապարհս այս տասն եւ երկու սէհէթի մինչեւ Խէնթկէ, եւ նա է մեծ գիւղ, եւ ի մէջի մարդ նորա չար, բազում ինաս առնեն ճանապարհորդաց: Եւ անտի ելեալ եւ բազում աչխատանս կրեալ վասն ճանապարհն չամուռ լինելոյ, պի մէնչուր է նորա չամուռն, պի չատ ձի սպանիլ եղեալ է եւ դիժվար ճանրան. Նեղուխիւնս կրելով տասը ժամ մինչեւ Սապանճա, եւ Սապանճա է զատապայ ի մէջ օրմանի, եւ ունի սակաւ ծով եւ սակաւ չուխայ բազար, եւ ունի սալաճայներ բազում, եւ անհուն կեռասի ծառեր, որ տանին մարդիկն զպտուղ նորա ի Կոստանդիա: Եւ անտի ելեալ գնացաք ի դաշտս չինն ժամ մինչեւ Իզնիմիտ, եւ Իզնիմիտ է քաղաք ի ծով հայեաց, պի Ովկիանոս ծովուն մէկ գլուխն դայ ի հոն դաղրի, եւ նստի ի քաղաքին կէօմրիւքմի, եւ ունի խաներ, եւ չարչը բազար լցուի ամենայն բարութիւամբ, եւ իւրմէն ելանէ չատ մեթիահ: Եւ անտի գնացաք հանդարս ուղիը ժամ մինչեւ կէյպէճ, եւ Կէյպէճ է գիւղ ի թէփէի մէյ, եւ ունի սակաւ չուխայ, և ունի գեղեցիկ ճամի ի թագաւորական ցեղէն չինեալ: Եւ անտի գնացաք չորս ժամ մինչեւ Փէնդէկ, Գաբըճալ, եւ անտի մինչեւ Իսկիւտար, որ է Պոլիս: Եւ կայր ի վերայ ճանապարհին բազում անուանի լեռս եւ բազում անուանի գիւղօրայս եւ անուանի յոյժ տեղիս, եւ մեք ոչ գրեցինք զամենեսեան պի ճանճրութիւն չը լինի ընթերցողաց եւ լսողաց: Եւ ատատպետս ուրախութիւամբ հասեալ ի քաղաքն Պոլիս, եւ գտեալ հանդիստ, որ է աս հասարակ ամենայն քաղաքաց մայր լի եւ աստատ գեղեցիկ եւ ի ամենայն առուտուր, բացուի քան ու չորս դուռս ի ծով հայեաց, որ եկեալ մեծամեծ եւ ահագնատեսիլ եւ զարմանալի նաւով բերիմայ բազում եւ անհուն վասն անթուելի եւ անհամար մարդկանց, առեւտուրս կատարեալ աւատտալիս, գեղեցկաչէն եւ բարձրադէզ չինուած է ի ծով հայեաց ամեն կողմանց, եւ վայելչութիւն ամենայն տպագ աս հասարակ ուրախութիւամբ խնդութիւամբ է: Եւ ի տարիս այս ի մայիս ամսոյ Սուլթան Մուսթաֆա

մեռեալ եւ Սուլթան Համիտ ի գահն նըստեալ ղղրդեցաւ Պոլիս. այնպէս չարժումն եղեւ ամենայն արանց եւ կանանց եւ ազգաց ուրախութիւն եղեւ, վասն նստելոյ ի թահթն Սուլթան Համիտ, զի ոչ ուզէին յառաջագոյն զՍուլթան Մուսթաֆա, վասն այնորիկ յոյժ խնդութիւն եղեւ ամենայն ազգաց, եւ նոյն աւուրն թագաւորն ժողվեալ զամենայն զօրս իւր խորհուրդ արարեալ վասն պատերազմին Մոսկոփի, եւ յետոյ հաշտեցան ընդ իրեարս, եւ զօրքն այլազգաց բերին Սանճաղը Շէրիֆն ի Պոլիս, որ որոտումն եղեւ արանց և կանանց. որքան այլազգ կար ի Պոլիս ամենեքեան գընացին ի դէմ նորա և երկիրպագին եւ տարին ի պալատ թագաւորին, եւ մէօհիւրն էր իզզէթլի Ահմէտ փաշայն, որ էր արիւնասէր, շատ հացազործ եւ պախալ կախեալ էր բարկութիւն նորա. եւ յայսմ ամի Գրիգոր Պատրիարքն սիւրկիւն արին և Զաքարիա վարդապետն Պատրիարք արարեալ ի յաթոռ նստուցին: Եւ ի նոյն ամառն հրկիզութիւն եղեւ Մահմուտ փաշան 12 ժամ, բազում մալ եւ շատ տեղիս աւերելով, որ մինչեւ Հօճա փաշա տևայանմիշ եղաւ. եւ տառապեալս ոչ կարեմ գովել զվարքն եւ զվայելչութիւնն եւ զամենայն եղեալ իրան, որ ոչ կարացի պատմել. անմեղադիր լերուք, գնացող տեսող եղբարք:

ՌՄԻՆ, 1225, խաղաղութիւն երկիրն ամենայն, եւ Պոլիս լիութիւն եւ առատութիւն ամենայն բարեաց, եւս առաւել որ հաշտեցան ի հետ Մոսկոփին, ամենայն ամիս գայր բազում դէմս ի նոցանէ, որ բերէին բազում բարիս, եւ ի գարնանային եղանակին եկաւ Մոսկոփին էլչին շատ ապրանքով, եւ մնեալ ի քաղաք մինչ ի դուռն թագաւորին, յետոյ խորհեցաւ ի հետ արքային որ Ստամպօլոլ մէջ որքան դերի կայ ի ձեռս այլազգաց ազատանայ զնոսա, եւ արքայն հաւանեցաւ եւ հրաման ետ զի ուր ուրեք գտանի ժողովեալ առ ինքն առաքեսցեն մինչեւ ութ ամիս. այսպէս ժողովեցաւ բազում դերիս, եթէ տղիկ եւ եթէ կին և թէ այր, յառաջնմէ եկեալ եւ այլազգ եղեալ, նոքա եւս տարան առ էլչին, և էլչին միաբանեաց զամենայն եւ լցաւ նաւս երիս եւ ուղարկեաց յիւրաքանչիւր յօթեւանս, եւ որ կեայր յառաջագոյն Մըսըրայ, որ անուամբն Ալի պէկ ասի, նման թագաւորի տիրէր զերկիրն իւր եւ կտրած ատակն տարածեցաւ զերկիրն ամենայն, մարդ ոչ կարէր ի վերայ նորա մտանել, եւ թագաւորն խնդացաւ եւ փառս թային արար ի վերայ նորա. եւ նա գնաց բազում ճորք, եւ արուեստիւ բերեալ զնա. եւ անհուն ապրանքս եւ փոքրիկ երկու տղայներ բերին ի Պոլիս. եւ մինն ի խորհրդակցաց նորա որ ասէին Թահիր էօմէր, նա եւս Եաֆա նըստեալ էր, եւ չրէէր ի վերայ ծովուն չար աւազակութեամբ, յահէ նորա կէմի ոչ երթայր եւ գայր Ս. Երուսաղէմ, նա եւս իմացաւ, զնա եւս բնաջինջ արար: Յայսմ ամի Երուսաղեմայ Պողոս Պատրիարք վախճանեալով Յովակիմ վարդապետն ի յաթոռ նստաւ: ի Պոլիս հրկիզութիւն: +1776

ՌՄԻԶ, 26. Ընտանալոլ խաղաղութիւն, լիութիւն եւ առատութիւն ամենայն բարեաց, խնդութիւն եւ վայելչութիւն գեղեցիկ ամենայն ազգաց, արանց եւ կանանց. եւ ի Զիլգաժէ ամսոյն ձմեռնային ժամանակին եղեալ Սուլթան Համիտին դուստր մի, եւ շատ ուրախութիւն եղեւ քաղաքին ամենայն ազգաց, եւս առաւել հրաման եղեւ է օր եւ է գիշեր ծօնանմա լինելոլ, զի յառաջագոյն պատրաստեալ էին զամենայն արուեստագործութիւնն, զարդու զարդարեցին Պոլիս քաղաքն ամենայն, եթէ աղքատ եթէ հարուստ ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ զարդարեցին այնաներով, եւ պատուական անգին քարերով, տեսակ տեսակ պատկերներով, կերպ կերպ նախշըններով, եթէ փայտեղէն եւ թէ թղթեղէն, պէս պէս զանազան արուեստագործութեամբ չինեալ մարդկանց, եւ ես տառապեալս չըշագայելով տեսանէի զամենայն եւ փառս տայի Աստուծոյ, որ մարդոս այսպիսի հնարագիտութիւն տուեր է: Եւ երկու տեղիս տեսի որ մինն մարդու կերպ չինեալ եւ մինն գազանի կերպ, որ ամեն մարմինն լման եւ մարդուն ձեռքն դիրք տուեալ երկու ոլրկունքն չարժելով և գլուխն երերցնելով կարդայր. այսպէս տեսի, եւ սորին նման եւ այլ բազում գործս տեսին զարմանալի որ տեսանողն սքանչացեալ, եւ փառաւորեալն Աստուած փառաւորեցաւ. դղրդեցաւ քաղաքն Պոլիս, չարժումն եւ որոտումն եղեւ վասն ամբոխին

արանց եւ կանանց, եւ բազում մեծամեծ մարդիկ վկայեցին թէ զի ոչ ոք եղած այլ թագաւորաց այսպէս ոտնանմա, ոչնպէս և Գ գիշեր ի վերայ ծովու գործս պատրաստեցին բոցեղէն իւղով եւ մահիճապով. զարհանալի գործս ասեն նետելով ի վեր երկնից ելանէր բարձր ի հաւան, եւ տաղտկալի ըլար որպէս զաստեղս երկնից. սորին նման պէս պէս բազում գործս ասեն ի դէմ թագաւորին ի վերայ ծովուն: Եւ ի այս տարիս բազմացեալ էր չար անուն Լէվենթ ամենայն տեղիս, եւ ի նեղութենէ նորին եկեալ բազում քաղաքաց մարդ արզուհալ տալով թագաւորին, եւ թագաւորն իմացաւ, եւ հրաման արաւ ոլորտս տիեզերաց ֆէրման ղրկելով քաղաքաց քաղաքաց, թէ զի ոչ գտանի անուն նորին, այսինքն նէֆրան լինելով տարածուեցաւ երկիրս ամենայն, թէ յարեւելս եթէ արեւմուտս ամենայն քաղաք պատերազմեալ ի հետ թշնամեաց, եւ գլուխ նոցա բերեալ ի Կ. Պոլիս. տարի մի այսպէս ոչ պակաս եղեալ ի դրանէ թագաւորին, եւ նոյն տարին մէօհիւրն էր ի ձեռն Տէվրիշ Ահմէտ փաշային, եւ ի այս տարիս մեր զալլէթ հաճի Օսմանին տպին դրին զանունն Մուսթաֆա փաշա որ ամենայն քանի հախին կուգար, եւ մեր ազգին տէրութիւն կ'անէր, որ խապարն գայր Պոլիս:

ՌՄԻՒ, 1227, ամին խաղաղութիւն, լուսթիւն լցեալ ամենայն բարօք, զի եկեալ Մոսկովքն բազում նաւ բերեալ անհուն բարիս վասն անթուելի մարդ կանց, եւ ի մէջ ամառնային ժամանակին Սուլթան Համիտին եղեալ արու զաւակ եւ դրին զանուն նորա Սուլթան Մահմուտ. ուրախութիւն եղեւ ամենայն ազգաց. կրկին եւս հրաման արարեալ վասն ոտնանմա լինելոյ, եօթը օր եւ եօթ գիշեր զարդով զարդ արեցին Պոլիս եօթնատպատիկ քան զառաջինն. եւ որոտումն եղեւ վասն անհուն անթուելի արանց եւ կանանց, եւ զանազան օյինբազներաց եւ արուեստագործաց, վասն զի ոչ կարացաք պատմել մի ըստ միոջէ վասն տըկարութեան մտաց մերոց, զի տեսանողն զարմացմամբ սքանչացաւ, եւ փառաւորեալն Աստուած փառաւորեցաւ, որ այսպիսի հնարագիտութիւն տուեր է մարդոս: Նմանապէս երեք գիշեր ի վերայ ծովուն նետելով, չուան ի վերայ խաղալով, պէս պէս մարիֆէթով, բոցեղէն իւղով նետելով ի վեր երկնից ելանէր հավան եւ տաղտկալի ըլար անհամար հազար ի դէմ թագաւորին: Եւ նոյն ամառն հրկիզութիւն եղեւ բազում տեղիս: Եւ ի դէպ աշնան կրկին եղեւ արու զաւակ եւ դրին զանուն նորա Սուլթան Ահմէտ. եւ թագաւորն հրաման արար զի պատրաստեսցեն փաշային դուռ բազում բրինձ եւ շատ իւղ, զի Պոլիս որքան մէքթէպ կայր, առեալ հօճայներն ըզփոքր տղայքն կարդալով, ամին ասելով, բերելով ի դուռն փաշային, եւ նստեալ ուտէին զիլիւան, եւ տղոցն տային տասնական փարայ եւ հօճայներուն մէյմէկ փէրլէմէ հագցունէին. այսպէս հրաման եղեւ 3 օր, որ դղրդիւն եղեւ ի Պոլիս տղայոց ձայնէն կարդալով, եւ շատ աղքատս կերակրելով, եւ սորա ոտնանման այսպէս եղեւ, եւ մէօհիւրն տուեալ էր Տէվրիշ Ահմէտ փաշային. բազում մարդիկ վկայեցին թէ 100 քէսէ ստակ գնաց:

ՌՄԻԸ, 1228 ամին լուսթիւն եւ առատութիւն եղեւ Պոլիս եւ ի գարնան ժամանակ տղայոց վրայ ծաղիկ եկեալ բազում կոտորէր, եւ նոյն ամսոյն Հինտու եկեալ փոքր փիլ մը ի Պոլիս ամբոխ դիմեաց ի սէիր: Նոյն տարին Բաղտատու փաշան Ահմէտին հետ սէֆէր բացաւ եւ շատ գլուխ Պոլիս ղրկեց. նոյն տարին անթիւ չէքիրկէ եկն ի Պոլիս, եւ այս տարիս այսպէս անցաւ:

ՌՄԻՓ, 1229 ամին լուսթիւն եւ առատութիւն եղեւ ի Պոլիս եւ ամառն ժամանակ յոյժ բարկացաւ Աստուած, եւ մահ սաստիկ անկաւ ի Պոլիս որ կոտորէր ծեր և տղայ առհասարակ, եւ բազմացաւ խղճութիւն ի Պոլիս, որ ոչ կարեմ պատմել, զի մեր զարիւր եղբայրները ոռ հիւանդանայր կամ մեռանէր, ոչ ոք երթայր առ նոսա եւ կամ թաղէր զի խակս նոցա. մարդասէրն Աստուած իւր անհուն ողորմութեամբ փըրկեաց զիս ի մահուանէն, եւ ելի ի Պոլսոյ և եկի ի քաղաքն մեր Տիվրիկ. եւ Տիվրիկ էր սղութիւն, ցորենին քիլէն 14 ղրուշ էր. և ի նոյն տարին չարժումն եղեւ երեք օր ի մեր քաղաքն եւ Մալաթիա, բազում տեղիք քայքայեալ եւ շատ մարդիկ անկան ի հողին ներքեւ, եւ նոյն տարին արեւելեան կողմն չարժումն եղեւ եւ վնաս արաօրէից:

ՌՄԼ, 1230 ամին խաղաղութիւն եւ առատութիւն եղեւ, եւ ձմեռն սակաւ սաստիկ. ի գարունն ոչ ցօղեաց անձրեւ, վասն այնորիկ թէ՛ տաճկաց եւ թէ՛ քրիստոնէից մանկտին երեք օր տուվա ըրին, եւ քրիստոնեայք երկու եղ առնելով Աստուածամօր հսկումի դնացին, եւ յորժամ ղենին, հրամանաւ Աստուծոյ առժամայն եօթը օր եւ եօթը գիշեր անձրեւ տեղաց, եւ ցորենին քիլէն 4 ղրուշ իջաւ, եւ տաճներեք օխան չիրան 1 ղրուշ կուտային: Եւ Մուսթաֆա փաշան էր զապիթ քաղաքին, որ չատ գութ ունէր Հայոց վրայ, եւ այս տարիս այսպէս:

ՌՄԼԱ, 1231 ամին խաղաղութիւն եւ լիութիւն եղեւ. ձմեռն սաստիկ, եւ ի սաստիկ ցրտութենէ ծառերն չորացան, եւ փայտին բեռը 30 փարայ էր, սոյն տարիս մուրատսըզ ելայ, իմ Գոհար ընտանին առ Աստուած փոխեցաւ եւ դասը անցնելու եւ կարդալու հետ մնացի: Այս տարիս Մուսթաֆա փաշան Կիւմիւշխանէ գնաց եւ քաղաքն Տէլի Մէհմէտին ձեռքը մնաց. գործը ինչ գործելն ոչ գիտէր. սալեան եղաւ 150 տուն հայերուն տասը (10) քէսէ, եւ հինգ քէսէ քաղքի օրթայ խարճ, եւ ցորենին քիլէն 10 ղրուշ, եւ սակաւ մարդ մեռաւ:

ՌՄԼԲ, 1232ին ձմեռը սաստիկ եղեւ, եւ մարտ ամսոյն օր մը գիշեր մը անդադար ձիւն եկաւ, որ մինչեւ ամիս մը չոր ցուրտ եղաւ, ծառերն պաղեցան սաստիկ ցրտոյն, եւ ի ձմեռն եղեւ ծաղիկ տղայոց որ զբաղումն կոտորեաց, եւ փաշան կրկին նոտաւ Կիւմիւշխանէ, եւ քաղաք Տէլի Մէհմէտին ձեռքը մնաց, որ հինգ տարեկան տղայոցմէ լման խարաճ կ'առնէր, եւ մարդ չէր կարէր հետը պրուցել:

Գ. Վ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑ

ԱՐՏԱՍԱՆՔ

ԱՐԱ՞Ի ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ
(ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Բախտի զանազան փոփոխութիւններու ենթարկուելէ յետոյ, ընկերացած էի գործակատարի մը, որու ցամաքորդներն ազնուական ցեղի չէին վերաբերեր: Առնք ըստ մեծի մասին գործի մարդոցմէ ու վաճառականներէ կը բաղկանային, ուստի մեծ եղաւ զարմանքս երբ օր մը դռները ապգատոհմի մը կնիքը քանդակուած կառքի մը մեր դրան առջեւ կանգ առնելը տեսայ: Ոտնկայ մը դահակէն իջնելով, բացաւ կառքին դուռը, ուրկէ սուգի հագուստներով, դէմքը ծածկուած չնորհալից կին մը իջաւ: Իսկոյն լացիկս դարձայ, եւ հրաման ըրի անմիջապէս հրացնել զինքը: Մեծ եղաւ ապշութիւնս, երբ երեսին քօղը մեկդի առնելուն ճանչցայ ի նմա գեղեցիկ կոմսուհին Սկյթօն, որ՝ հուչակաւոր Լավրէնսի նկարած կենդանագիրը յաճախ զմայլեցուցած էր զիս: Տխրութիւնը կը նսեմացնէր այժմ այն փրուն դէմքը, եւ անձկութիւնն կամ լաւ եւս է ըսել երկիւղալից մտածութիւն մը կը ցայտէր իւր խոշոր սեաւ աչերէն:

—Սկյթօնի կոմսուհի՛ն, գոչեցի ակամայ խոնարհելով եւ իրեն աթոռ մը մատուցանելով:

—Այո՛, պարոն, դուք ալ կարծեմ այս անուանի գործակալութեան անդամներէն մին էք:

Վերատին խոնարհեցայ եւ համեստօրէն պատասխանեցի թէ պ. Շարբ էի, արդարեւ ընկեր այս գործակալութեան, որուն կը հաձէր տիկինը անուանի տիտղոսը չնորհել:

—Լաւ, կրկնեց, կուգամ ձեզ հետ խորհրդակցիլ խնդրոյ մը վրայ, որ ինձ համար ամենածանր ու դրեթէ կենսական կարեւորութիւն ունի:

Այս խօսքերուն վրայ գրպանէն պանքոտոն մը հանեց, ու սովորութեանց հակառակ վարուելէ կասկածանօք՝ զոյն ամենամեծ չփոթութեամբ գրասեղանիս վրայ դրաւ: Եւ տուի պանքոտոնն յարելով թէ՝ սովորութիւն չունէինք առաջուընէ ստակ ընդունիլ:

—Բարեբաղդ պիտի համարէինք զմեզ, աւելցուցի, եթէ կարող լինէինք փոքրիկ ծառայութիւն մը մատուցանել Ձեր Ազնուութեան. սակայն կարծեմ Սկյթօնի տան գործակատարներն պարոնայք ձէքսօն են:

—Ճշմարիտ է. երկար տարիներ ի վեր ընտանեացս մի քանի անդամներու գործակալներն անոնք են, ես եւս կը յարգեմ զիրենք, սակայն ներկայ պարագայիս մէջ ինձ յաջո-

ղակ խորհրդատու լինելնուն կը տարակուսիմ։ Ձիս հալածող անձին դէմ դնելու համար, իրենցմէ աւելի ճարտար, զօրծունեայ եւ յանդուգն գործակալներ պէտք են. յուսամ, միաքս ըմբռնեցիք։

—Անթողջապէս, տիկին, եւ մեր տեսակցութեան քիչ մը երկար տեւողութիւնը ենթադրելուս, խնդրեմ, կատերինիդ ճամբելու չնորհ ընէք, որպէս զի մեր դրան առջեւ կենալով կասկածանաց տեղի չի տայ։ Ձէքսօններու դրասենեակը հեռու չէ ասկէ, եւ եթէ Ձեր Անդնուութեան մէջ դիմելու պատճառները չենք պարտիր նոցա հաղորդել, աւելորդ է որ ձեր հոս գալն անգամ դուշակեն։

Կառքն իսկոյն ճամբուեցաւ, միանգամայն ընկերս Պ. Ֆլէն ներս գալով երկուքս ամենայն ուշադրութեամբ մտիկ ըրինք կոմսուհւոյն հետեւեալ պատմութիւնը։

Մլլթօնի Ֆլարա կոմսուհին, Տէվընշայրի ժողովրդ ապետական եկեղեցւոյ քարոզիչ պատուելի Ճոն Հարլէյի երկրորդ աղջիկն էր։ Տասնեւինը տարեկան ամուսնացաւ Կօսֆօրթ անուն նաւապետի մը հետ, որ իրմէ տասը տարուս մեծ էր. այս մարդ քիչ ատեն եղաը, իր կոչտ ու գէշ բնաւորութեամբ, անտանելի տառապանաց մէջ ձգած էր խեղճ կինը։

Այս միութիւն հաստատուելէ առաջ, Ֆլարա նշանուած էր Արթիւր Ֆինկսթօն անուն աղնուական երիտասարդի մը հետ, որն որ հարուստ չէր արդարեւ, սակայն մեծանուն ազգատոհմէ մը լինելուն քիչ ատենէն ճոխ ժառանգութեան մը պիտի տիրանար։ Դժբաղդաբար իւր հայրը, հպարտ սեպուհն Ֆինկսթօն, քարոզչին աղջկան հետ ունեցած կապակցութիւնն իմանալուն՝ խիստ զայրացաւ, ու իրարմէ զատելու մտօք զնա ղրկեց օտար երկիր մը։

Պատուելին Հարլէյ եւ գեղեցիկն Ֆլարա, հպարտ սեպուհէն ոչ նուազ մեծանձն, խիստ զայրացան երիտասարդ սիրահարն ամուսնական որոգայթի մը մէջ ձգելու անտեղի կասկածանաց տեղի տրուելուն, ու ասկէ աւելի զղացած ցաւումնին յոյժ նըպաստաւոր եղաւ Պ. Կօսֆօրթի յաղողելուն, վասն զի, Ֆլարա, իւր խռովելից վիճակին մէջ, դիւրութեամբ դիջաւ դժբաղդ միութեան մը, ցուցնելու համար աշխարհի նամանաւանդ հպարտ սեպուհին, իւր կասկածանաց անտեղութիւնը։

Երկու տարի եաքը, նոյն իսկ քարոզչին թախանձանաց վրայ, զատուեցաւ ամուսնէն, որ դինքը յետին թշուառութեան հասուցած էր, եւ դարձաւ հայրենական տունը։

Պ. Կօսֆօրթ եւս, ուժեղ կապմուածքէ մը զուրկ լինելուն, նաւապետական արուեստդիրն յանձնելով, հաճոյից՝ մանաւանդ առողջութեան համար, ճանապարհորդեց, բայց եւ այնպէս ունեցած վնասակար սովորութիւնները դինքը կանխահաս վախճանի մը կը մղէին։ Վերջերը իւր հետն ունէր Շիլթօն անուն երիտասարդ բժիշկ մը։

Տիկին Կօսֆօրթ երեք տարիէ ի վեր զատուած էր ամուսնէն, երբ մեռաւ նա Իւլանտա, Տըպլինէ քիչ հեռու Սուարթ պզտիկ գիւղին մէջ։ Նախ Ֆլարա իմացաւ զայս դէպք Տըպլինի օրագրաց միոյն միջոցաւ, յետոյ Պ. Շիլթօնէ նամակ մը ընտացաւ, յորում ներփակուած էր իւր ամուսնական մատանին, ինչպէս նաեւ հանգուցեալ նաւապետին բերնէն դրութիւն մը որով իւր կնոջ նկատմամբ դործադրած բոլոր անիրաւութիւնն ու դրկանքները կատարելապէս խոստովանելով դղջումն կը յայտնէր մահուընէն քանի մը վայրկեան յառաջ։ Այս դրութեան կցեալ էր նաեւ նորա կտակին մէկ պատճէնը, որով 8000 ֆրանքի մօտ վարձք բերող ստացուածքը Նոր-Հօլանտա բնակող հեռաւոր ազգականի մը կը թողուր։ Նորոգ թուական կրող յաւելուածով մը, ունեցած անշարժ ստացուածքներն Պ. Շիլթօնի կտակած էր, սա պայմանաւ որ յուղարկաւորութեան ծախքերն այս վերջինն ստանձնէ։ Պ. Շիլթօն կը յարէր եւս թէ՝ որքան ալ նաւապետը իւր վերջին կարգադրութիւնները փոխելու մտադիր էր, մահուան յանկարծութիւնն արգիլած էր դինքն ասի դործադրելէ։

Նման հաւանական է որ անտանելի կապ մը դինքը բոլորովին ազատող այս դէպք, շատ վշտացուցած չըլլայ մեր երիտասարդ այրին։—Սակայն մեզ այս մասին ո եւ է արտայայտութիւն չընելուն, ոչինչ կրնանք ապահովել։

Ձիշդ տարի մը յառաջ, Ֆինկսթօն սեպուհն ալ մեռած էր, եւ դրեթէ միեւնոյն

օրերն, տղան Արթիւր Քինկսթօն, իւր հօրեղբօրորդի՝ներէ միոյն մահուամբը, կը ժառանգէր միանգամայն Սկյթօնի կոմսի տիտղոսն ու նորա բոլոր ստացուածքը: Նա միշտ Եւրոպա կը ճանապարհորդէր, երբ լրագրաց միջոցաւ կօսֆօրթի մահուան տեղեկացաւ, իսկոյն դարձաւ Անգլիա, եւ ուղղակի Տէվընշայր երթալով ամուսնացաւ վերջապէս Ֆլարայի հետ, զոր չէր դադրած սիրելէ:

Երիտասարդ ու գեղեցիկ կոմսուհին յոյժ փառաւոր կեանք վարեց այն օրուընէ սկսեալ: Երկու տպչիկ ու մէկ մանչ ունեցաւ: Ալ ոչինչ կը պակսէր իր երջանկութեան: Իրիկուն մը, կոմսը որսի դառնալուն, փոթորկի մը հանդիպելով յոյժ թրջած ըլլալուն համար, ուր սառուիկ ջերմ բռնուելով երեք օրէն մեռաւ: Տղան հինգ տարեկան էր այն ատեն:

Աւելորդ է բացատրել ատ կոմսուհուոյն այս տարաժամ մահուընէ զգացած վիշտն: Մեզ պատմած միջոցին իսկ կուլար: Բայց եւ այնպէս կը մնար իրեն երեք զաւակ, նշանաւոր անուն մը ու անհուն կալուածք զորս կոմսն ապահոված էր իրեն տղուն խնամակալութեամբ հանդերձ:

Խեղճ կինն այրիութեան առաջին օրերուն մէջ իսկ նոր ու սոսկալի հարուածէ մը պիտի զարնուի եղեր: Օր մը, հօրն ու քրոջը հետ դանուած միջոցին Շիլթօնէ նամակ մը ձերին, որով այս վերջինն ամենակարեւոր խնդրոյ մը համար կոմսուհիէն անյապաղ տեսակցութիւն կը պահանջէր: Լէյտի Սկյթօն, յիշելով այդ անունը, գինքը ներս հրաւիրուց: Յանդուգն ու դաժան ձայնով մը հաղորդեց տիկնոջ թէ, նոյն իսկ իւր նամակաւն կօսֆօրթի մահուան լուրը տուած միջոցին, նա միայն թմբրութեան մէջ ինկած, վեց ամիս ետքը մեռեր էր, յաւելցնելով եւս թէ ինքը Շիլթօն պիտուածաբար Ագգաստհական Ցուցակը բանալուն՝ առաջին անգամ տեսած էր իր Սկյթօնի կոմսին հետ ամուսնութեան թուականը, որն որ նաեւ պատճառն մահուընէ ուղիղ օր յառաջ տեղի ունեցեր, ըստ օրինի անվաւեր պիտի նկատուէր, ու հետեւաբար տղան Սկյթօն կոմսի անունը չի պիտի կրնար կրել:

Կոմսուհին, այս սոսկալի լուրն առնելուն, մարեր ինկեր էր. իսկոյն Շիլթօն զանգակն հնչեցուցած ու աներեւոյթ եղած էր:

Լէյտի Սկյթօն, խելքը գլուխը գալուն, ուժգին անձկութեամբ կը նեղուէր, որոյ պատճառը ծնողացը կեղծելու մեծ դժուարութիւն կրեց: Երկրորդ տեսակցութեան մը մէջ՝ Շիլթօն՝ վերը ըսածներն կրցաւ ապացուցանել Սուարթի դերեզմանատան դխաթաղ Եդդր Քինկհամի մէկ վկայագրովը, որով կը հաստատէր Զաքըս կօսֆօրթի 1832 յունիս 26 ին թաղուիլը, ու դերեզմանաքարին վերայ իւր մահուան ճիշդ թուականն այսինքն 23 յունիս 1832 փորագրուած լինելն, ինչպէս նաեւ Տըպլինի քարակոփներէն Բաթրիք Միւլէնսի երկրորդ վկայագրովը, որն որ վերոգրեալ արձանագրութիւնը փորած ըլլալով, կը հաստատէր այս եղելութիւնը:

—Այս տեղեկութեանց մէկ օրինակը ունի՞ք, տիկին, հարցուց Պ. Ֆլէն:

—Այո՛, պատասխանեց կոմսուհին, Պ. Ֆլէնի ներկայացնելով զանոնք: Երկուքզալից վիճակիս մէջ, ամեն խրատէ զուրկ, չի համարձակելով միանգամայն սոսկալի կացութիւնս մէկու մը յայտնել, մեծ գումարներով ստիպուած էի Շիլթօնի լռութիւնը գնել, բայց նա անյագ է... եւ երկ... ո՜հ, չեմ կարող հաղորդել ձեզ ինձ ըրած զզուելի առաջարկութիւնն... այդ տեղեկութեանց մէջ է ահա:

—Անհանգիստ՛ուն, դոչեց Պ. Ֆլէն զայրանօք, թշուա՛ռ:

—Հազար անգամ նախամեծար է մահը, յարեց Լէյտի Սկյթօն դողդոջուն ձայնով մը: Բայց ի՞նչ ընենք: Կարող է՞ք դիս ազատել:

—Այնտարակոյս, պատասխանեց Պ. Ֆլէն, եթէ, ինչպէս հաւանական է, Շիլթօնի բոլոր այս պատմութիւնը չինծու նենգութիւն մը չէ ձենէ սուակ կորզելու համար:

—Կարելի՞ է արդեօք, դոչեց կոմսուհին այս խօսքերէն սթափելով:

Շիլթօն իւր դիւրահաւանութեամբ զգացած վախէն օգուտ քաղելով, գինքը չարաչար խարելու կարող ըլլալն մտքէն անցուցած չէր:

—Այս մասին ձեր գաղափարն ի՞նչ է, հարցուց ինձ ընկերս:

Նորա կասկածանաց համամիտ չի գըտնուելով, կը վարանի պատասխանել։ Արդարեւ, այս տեսակ նենդութեան մը դիւրաւ երեւան ելնելն, ու հետեւաբար գայն գործադրողն ամենամեծ պատիժներու ենթարկելն հաւանական լինելուն, մոքէս անգամ չէր անցներ, որ ճարտար չարագործ մը այս աստիճան վտանգաւոր գործի մը ձեռնարկէ։

Հետեւաբար, փոխանակ Պ. Ֆլէնի խընդրոյն պատասխանելու, ըսի իրեն.

—Ներկայ դրութեամբս Շիլթօն այսօր ժամը 3 ին Սկիթօնի ապարանը տեսակցութիւն կը խնդրէ։ Կարելի չէ՞ արդեօք, որ կոմսուհւոյն տեղ պինքը մեր ընդունիք։ Այս մարդու հետ պէտի բանակցութիւն մը թերեւս անօգուտ չըլլար։

Լէտի Սկիթօն փութով ընդունեց այս առաջարկը, եւ որոշեցինք Շիլթօնի գալէն կէս ժամ յառաջ նորա տունը գտնուիլ։ Խեղճ կինը, իւր այս գաղտնիքը մեզ հաղորդելովն թեթեւցած, ու թերեւս քիչ օրէն բոլորովին ազատելու յուսով արծարծեալ, կառքով մեկնեցաւ իւր տունը վերադառնալու համար։

Պ. Ֆլէնի հետ այս տարօրինակ գործին բոլոր պարագայները մանրամասնաբար քննելէ յետոյ, որոշեցինք մեր մէջ, որ եթէ Շիլթօնի խօսքերն սակաւ իսկ հաստատէին մեր կասկածներն, Պ. Ֆլէնն իսկոյն պիտի մեկնէր Իռլանտա, պէտք եղած խուզարկութիւններն ի գործ դնելու համար։

—Ահաւասիկ Պ. Շիլթօն, գոչեց Լէտի Ֆլարա, չտասլաւ Պ. Ֆլէնի հետ սպասած սրահին մտնելով։ Հարկ չկայ անշուշտ ձեր խորհրդակցութեան ներկայ գտնուելուս։

—Ո՛չ, տիկին, պատասխանեցի։

Հեռացաւ։

Պարոն Ֆլէնն եղնելով դրան առին կեցած էր. սոյն միջոցին ծանր քալուածքի մը ձայնն առինք, եւ անմիջապէս 35 տարեկանի մօտ բարձրահասակ եւ յանդուգն դիմօք մէկը ներս մտաւ։ Իմ ներկայութիւնս սարսուռ պղտեց իրեն, թերեւս պաշտօնս գուշակելով։

(Մնացեալը յաջորդ թուով)

ՓՍԱՎԻԼ ՄԱՐՄԻԼ Թարգմ. Լ. ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ
(Ընդամ Ֆրանսական Ակադեմիոյ)

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔ

Ե ՐԳ

ՄՇԵՑԻՈՑ ԲԱՐԲԱՌՈՎ

Խնամի Ջան, օկէ կոկէ (1)
Խնամի Ջան ինչո՞վ կոկէ.
Խնամի Ջան հայլով կոկէ
Խնամի Ջան հայլին ո՞ւստա է.
Խնամի Ջան փեսէն տուաւ.
Խնամի Ջան փեսէն ո՞ւստա է
Խնամի Ջան Ատվաճ տուաւ։

Խնամի Ջան, հօրի՞ (2) եկար
Խնամի Ջան զաղջիկ կ'ուզեմ
Խնամի Ջան աղջիկ ո՞ւստա է
Խնամի Ջան պաղչէն տեսայ
Խնամի Ջան ի՞նչ էն գլուխ
Խնամի Ջան ալ խինայուզ (3)
Խնամի Ջան վրէն ի՞նչ եր
Խնամի Ջան ալ մէճիտի (4)։

ԳԱՎԱՌՈՒ (1) ԿԻՏՈՒՆ (2)

Ձըժկուկայ (3) ձեռքն է մտի կուժ. կէլո՛ (4), խմո՛ղ (5), կընի (6), չ'ըմ կինայ (7), զձե՞ռք կարեմ. գեղացիք թափան և մըժուղ (8) էնելով՝ ըսին. «Ա՛խ՛տի (9) գայէ՛ք զկիտուն բերէք». կիտուն եկաւ, ասաց կորէ՛ք, կորէ՛ք զՁըժկուկայ ձեռք. կտրեցին, հըպատ (10) կոտրին գկուժ, հանին զթաթի միջէն։

(1) Օկէ կոկէ, շոկոտ։
(2) Ինչո՞վ։
(3) Կարմիր հինայով։
(4) Տեսակ մը լաչակ «մէճիտիէ» կոչուած, զոր գաւառացի մանաւանդ Մշեցի կանայք գլուխնին կ'առնեն։

1 Գաւառ. Մշոյ հարաւային կողմը Սիմ լերան վրայ մի ընդարձակ գաւառ, ուր Հայք իրենց հին աւանդութիւնք պահած են, ինչպէս նաեւ լեզուներն. շատ կտրիճ են։
(2) Գիտուն։
(3) փոքրիկ մանուկ։
(4) Ըօ՛, տօ՛։
(5) Ի՞նչպէս։
(6) Կըլայ, կը լինի։
(7) Չեմ գիտեր։
(8) Խորհրդակցութիւն
(9) Հապա՛։
(10) Ապա։

ԱՌԱԾՆԵՐ

1. Վերեւս ի՛շեմ (11) ունքս է, ներքեւս ի՛շեմ մռութս է։
2. Ջուջուն (12) ածէ, բուբուն (13) կրէ։
3. Ժողովին գտալով տուին շերփով։
4. Աղջիկ քո մէղար (14) նշխուն (15) է, մամ (16) կ՛ըսայ պապ (17) դուն է։
5. Քաջանք (18) չինն, դիւանք աւերեն։
6. Ձան մը թալինք, ճուկ կ՛իջայ, յուր ամբագալի (19) մը կայ, մըղի տուշ կ՛իջայ (20)։
7. Մուկ կատուին վատ երազ կը տեսնայ։
8. Թքուցի գետին գինի էր, յեթօր (21) կլուցի լեղի էր։

Հաւաքեց Մ. ՍԱՐԳԵԱՆ

ՔԱՂՈՒԱԾ

ՀԱՅԱՔԱՂԱՆ ԼՐՈՅ

6–12 ՅՈՒԼԻՍ 1885

ԱՐՏԱՔԻՆ

Լոնտոնի քանի մը պահպանողական մեծ թերթեր անգլօ-թուրք դաշնակցութեան մը պէտքը կը փաստարանեն նորէն, իբրեւ լաւագոյն միջոց Ռուսիոյ ապագայ յառաջխաղացումներուն արգելապատ դնելու։

—Անգլիոյ երեսփոխանաց ժողովը անցեալ երկուշաբթի, նոր եւ երկար վիճաբանութենէ մը յետոյ, 55ի դէմ 107 քուէով որոշեց վաւերացնել Հոպարթ փաշայի վերահաստատումն անգլիացի այն դեր–ծովակալաց կարգին մէջ որք հանգստեան թոշակ կը ստանան։

—Հնաոճախի պատուաստին հեղինակ Տօքթ. Ֆէրրան այս օրերս Բարիզ պիտի երթայ յայցելութիւն հռչակաւոր Պ. Բաստէօռի, որ չոն կատաղութեան դէմ պատուաստին հեղինակն է։ Տքթ. Ֆէրրան նամակ մ՛ուղղած է լրագրաց, բացատրելով իր դրութեան ինչ ինչ պարագայները։

Վալենչիոյ պինուորական վիրարոյժք խորհրդակցելով, միահամուռ որոշած են ընդունել Տքթ. Ֆէրրանի դրութիւնը։ Սպանիոյ բժիշկն իր երկրի ելմտական Նախարարին ուղղելով երկար նամակ մը, կ՛ըսէ թէ իրաւունք ունենալ կը կարծէ գաղտնի պահելու իր պատուաստի հեղուկին պատրաստութեան ու պահպանման եղանակը, բայց բժշկական աշխարհի ամենախիստ քննութեան կ՛ենթարկէ ստուգել թէ իր չինած հեղուկով պատուաստեալը հընտանեաբար վերջ կը մնա՞ն թէ ոչ։

—Յարդումի մէջ վերջին սաստիկ սով ծագած է։

—Ջատուգութիւն այն լուր թէ Լոնտոնի կառավարութիւնն որոշած է անգլ. զօրք հատուցել Գանտահարի շուրջ։ Բայց Սըր Ռանտոլֆ Ջըրչիլ յայտարարեց թէ Աֆղանստանի էմիրն Անգլիոյ դաշնակիցն է, և եթէ օտար տէրութեան մը կողմէ յարձակում կրելով Անգլիոյ պինուորական աջակցութիւնը խնդրէ, Անգլիա պիտի մուծայ ընձեռել զայն, եւ Աֆղանստանայ պէտք եղած կէտերուն վրայ բրիտանական զօրք դրկել։

—Թէ՛ Ասիական և թէ՛ Եւրոպական Ռուսիոյ մէջ հունձք ծանր վնասներ կրած են ամրան չափազանց չերմութենէն։

—Սպանիոյ մէջ հնտահան սկսած է տըկարանալ և նուազիլ։ Մատրիտ մայրաքաղաքը գրեթէ բոլորովին ձերբ է։ Համայն Սպանիոյ մէջ բռնուողներուն թիւն 1,000ի և 1,500ի միջեւ է ամեն օր։

—Ոգելից ըմպելեաց գործածման ծայրայեղութեան դէմ մարտնչելու նպատակաւ միջազգային մեծ ժողով մը պիտի գումարի Անվերս, (Պելճիա), սեպտ. 11 և 12ին, նախագահութեամբ Անվերսի քաղաքապետին։

—Բեգրասպուրկէ կը հեռագրուի թէ քարձրաստիճան ռուս սպայք ոմանք որ արձակուրդ կը վայելէին՝ հրաման ստացած են անմիջապէս վերադառնալու ի գլուխ իրենց գնդոց։

—Միլայէ կը հեռագրուի թէ անգլիացի եէյդ և Բիքոք հարիւրապետք Հերատ հասած են աֆղան պաշտօնակալաց խնդրա-

(11) Աչքեմ, նայիմ։
(12) Հաւ։
(13) Յոպոպ։
(14) Գոգնոց։
(15) Գոյնզգոյն։
(16) Մայր։
(17) Հայր։
(18) Գործք։
(19) Դաշտ։
(20) Կը հանգիպի։
(21) Երբ, երբոր։

նօք, որը անոնցմէ կը խնդրէին աչքէ անցուներ Հերադի ամրութիւններն, և նշանակել ո՛և է թերութիւն։ Անդը զինուորական յանձնախմբին միւս անդամը դէպ ի Հերադ քալած են՝ հեռագրական ո՛և է զեկուցում չուտով ստանալ կարենալու համար։

—Երկար ժամանակեայ ընդհատումէ մը յետոյ, Ֆրանսայի և Չինաստանի միջեւ դեսպանական կանոնաւոր յարաբերութիւնք պիտի վերսկսին օգոստոսի մէջ։ Պերլինի չինական դեսպանը միանգամայն Բարիզի դեսպան անուանուած է։

—«Լատինական Դրամական Միութեան» Դեսպանաժողովը այս երկուշաբթի սկսած է Բարիզի մէջ։ Ֆրանսա և Իտալիա համաձայնած էին նորոգելու դրամական պայմանագիրն, որոյ զօրութեամբ իրարու դրամները կրնան գործածել մի և նոյն արժէքով, բայց միանգամայն պայման դրած էին որ երբ այս դրամական միութիւն լուծուի, իւրաքանչիւր երկիր պարտաւոր լինի ետ առնուլ իւր դրամ որ կը շրջաբերի միւս երկրին մէջ։ Պելճիա (որ Սպանիոյ և Յունաստանի հետ անդամ է սոյն Միութեան) կը վարանի հաւանիլ սոյն պայմանի։

—Աչնի նահանգին (յորում է Բարիզ) Ընդհանուր ժողովը միահանուռ որոշեց խնդրել կառավարութենէն որ Վոլդէնի սիրան Ազգային Գրատուներէն ի Բանթէոն փոխադրի։

—Օրինական ծրագիրն որով Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'արտօնէ 100ին 50 մաքս դնելու Նուամանիայէն ի Ֆրանսա ներածեալ վաճառաց վրայ, երեսփոխանաց ժողովոյ մէջ քուէարկեցաւ, յետ երեւելի տնտեսագէտ Պ. Ֆրէտէրիք Բաստիի մէկ ազդու բանախօսութեան, որ՝ քննադատելով կառավարութեան ներկայացուցած օրինական ծրագիրը, բողոքեց «ընքացային սակագներու կառոյն» դէմ, զոր Ֆրանսա կը մղէ ընդդէմ բարեկամ ազգաց։

—1889 ին ի Բարիզ տեղի ունենալիք Արուեստահանդէսին նախնական ծախսուց համար Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովը 100,000 ֆր. քուէարկեց։

—Ֆրանսայի կառավարութիւնը Խորհրդարանին առաջարկեց 20,000 տոլար պարգեւ տալ Միտըլըն զօրավարին՝ Մեստիներու ապստամբութիւնն առանց ծանր ատրիւնհեղութեան նուաճելուն և զԼուի Րիէլ բռնելով կառավարութեան յանձնելուն համար։

—Յուլիս 18ին Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցած հրդեհ մը մոխիր դարձուց չորս լրագրաց Խմբագրատուներն ու տպարաններն, 150,000 տոլարի կորուստ պատճառելով։

ՆԵՐՔԻՆ

—

—Բարձր. Մեծ-Եպարքոսն երեք օրէ հետէ անհանգիստ լինելով, պաշտօնատեղին չերթար։ Վեհ. Սուլթանն յատուկ պաշտօնատարներ ղրկելով Ն. Բարձրութեան որպիսութիւնն հարցնել կուտայ։

—Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ կայսերական իրատով վաւերացնել Անտիոքայ յունաց նորընտիր Պատրիարք Տ. Կերասիմոսի ընտրութիւնը։

Դատական եւ կրօնական գործոց նախարար Հասան Ֆէհմի փաշա կայսերական այս հրամանն անմիջապէս հեռագրաւ հաղորդեց նորընտիր պատրիարքին որ Երուսաղէմ կը գտնուի այս պահուս։

—Նախարարաց խորհուրդը վերջնապէս ընդուներ է Եգիպտոսի ելմտական պայմանագիրն եւ անոր վերաբերեալ տեղեկագիրը մատուցեր է Վեհ. Սուլթանի վաւերացման։

Հետեւաբար օր աւուր կ'սպասուի այն հրամանագրոյն որ պիտի արտօնէ գործիքն ինն միլիոն անգլիական ոսկւոյ երաշխաւորեալ փոխառութիւնը կատարել, համաձայն յիշեալ պայմանագրի։

Կայսերական կառավարութիւնն արդէն պաշտօնական ծանուցագրով մը իւր որոշումն հաղորդած է անգլիական դեսպանատան։

—Քաղաքական խորհրդոյ անդամներէն Ֆազլեան վեմ. Նշան էֆ. Մաքսային խորհրդոյ անդամ անուանեցաւ Իւլայի երկրորդատիճանով։

—Թոյղ կը ծանուցանէ թէ Հնդկաստանի Փոխարքայ Լորտ Տըֆրին հանդուգնութեամբ և ընտիր հնդիկ տուներու հատաքածոյ մը նուէր ղրկած է Վեհ. Սուլթանին, որ շատ հնորհակալ եղած է։

—Արեւելեան Բումէլիի կուսակալ Կավրիէլ փաշա հինգշաբթի առաւօտ մայրաքաղաք եկաւ։

—Պալաթիոյ թերթ մը կիմանայ թէ Բ. Դուռն անգլիական մեծ թերթի մը կ. Պոլսոյ թղթակցին արտաքսումը պահանջած է։

—Ի պատասխանի այն ծանուցագրոյն զոր արտաքին գործոց նախարարութիւնը վերջերս ուղղեց դեսպանաց, յայտնելով թէ օտար նամակատանց միջոցաւ ի Թուրքիա ներմուծեալ հրատարակութիւնք պէտք է քննութեան ենթարկուին, դեսպանք յայտարարած են աւելի քաղաքավար կերպիւ թէ իրենց ներկայացուցած տէրութիւնք չեն ընդդիմանար Բ. Դրան առաջարկութեան։ Սակայն, յարած են, առաջին անգամ որ կայս. կառավարութիւնը ընդհատակեայ ճանչցուած հրատարակութիւն մը ցոյց տայ, պիտի փութան պատուիրել նամակատան պաշտօնէից որ չ՛յանձնեն զայն առ որ ուղղեալ է։

—Պարսիկ կառավարութիւնը ծանուցագիր մ՛ուղղելով Բ. Դրան, առաջարկած է որ Խոյոյ ծանուցեալ խընդրոյն կարգադրութիւնն իրաւարար խորհրդոյ մը յանձնուի, հաւանաբար Պէրլինի դաշնագրոյն 60րդ յօդուածին։

Ցայտնի չէ թէ կայս. կառավարութիւնն ի՞նչ պատասխան տուած է։

—Մայրաքաղաքէս կը գրեն Ա֊Բ֊Ն֊ի Ա֊բ֊ջ֊ը֊լ֊ե֊ւ լրագրոյն թէ կ. Պոլսոյ ռուսական դեսպանատունը Ֆէնէրի Պատրիարքարանին գիր մը ուղղեր է, յորում դառնապէս եւ միանգամայն ազդուապէս կը գանդատի յոյն եկեղեցականաց Պուլկարաց նկատմամբ բռնած ընթացքէն։

Ռուսիա այս ձեռնարկն ըրեր է եղեր իբր «պաշտպան պետութիւն Օրթոտոքս եկեղեցւոյ»։

Պատրիարքարանը տակաւին չէ պատասխանած դեսպանատան այս յիշատակագրոյն որ մեծ յուզում պատճառեր է Ֆէնէրի եկեղեցական ակնթոց մէջ։

—Օսմանեան Բէժին վերջին յունիս ամսոյ մէջ վաճառած է ընդ ամէնն 117,00 ոսկւոյ ծխախոտ, այսինքն մայիս ամսէն 18,000 ոսկի պակաս, իսկ անցեալ տարւոյ յունիս ամսէն 65,000 ոսկի աւելի։

—Մովսային Խորհուրդը (Շուրայէ Պահդիէ) պաշտօնական ազդով մը կը ծանուցանէ թէ վ֊հ֊ Սուլթանի հրամանաւ, դիշերօթիկ եւ ցերեկեայ երկու վարժարանք բացուած են, առաջինը Ծովային վարժարանի մէջ եւ երկրորդն Ազապ֊գաբուսի թաղին մէջ, յորս նաւարկութեան վերաբերեալ դասեր պիտի աւանդուին։

—Կ. Պոլսոյ Ապահովութեան Ընտուկի վարչութիւնն, որ մինչեւ ցարդ իւր փոխատուութեանց փոխարէն իբր աւանդ կ՛ընդունէր միմիայն արժէքաւոր չարժուն նիւթեր, պետական Խորհրդոյ հրամանաւ կալուածներ եւս պիտի ընդունի այսուհետեւ։

—Գըր֊էֆիրի (Ինկիւրի) չրշակայները 24 ժամ շարունակ յորդահոս անձրեւ գալով 300 տուն, երեք մզկիթ, երեք դպրոց, 13 ջաղացք կործաններ, արտեր եւ այգիներ ջնաստեր են յառաջ եկած ուղեղքէն։ Ժողովուրդն այժմ վրաններու ներքեւ ապաստանած է, եւ օրը 600 օխա հաց կը բաշխուի արկածելոց։

—Ձիսպալիի հրկիզելոց նպաստամատոյց ցանճնախուռն յաղթած է մինչեւ ցարդ 240,240 ղրուշի դումար մը հանդանակել, որոյ մէջ է նաեւ վ֊հ֊ Սուլթանի նուիրած 180,000 ղրուշն։

—Կ. Պոլսոյ պարսկական դեսպան Միրզա Մոհսին խան Տէվլեհ հասնելով, իջեւաններ է տեղւոյն պարսկական հիւպատոսարանը։ Մոհսին խան՝ Պարսից Շահին կողմէ երկու թխըքմէն եւ մէկ արաբական ընտիր նժոյգ ընծայ կը բերէ վ֊հ֊ Սուլթանին։

—Տրապիզքիրէն Թաւրիզի ուղղեալ նամակ մը կը պատմէ հետեւեալ արիւնաուչտ դէպքն որ տեղի ունեցեր է քրդական գիւղի մը մէջ։

Վերջերս Հաճի Հիւսէյին անուն մարդուն ագարակը դողեր մտնելով, բաւական բան կողոպտած էին, Ա֊յս վերջինը, հազարապետի մ՛ընկերակցութեամբ քրդական Թարին գիւղը գնաց, որ Տիարպէքիրի եւ Մարտինի մէջ տեղ կը գտնուի, ի Մալօ֊Տաղ Անդ, իր ագարակը կողոպտող քուրդ ցեղին հակառակորդ ցեղի մը մարդիկն հրաւիրեց որ օգնեն իրեն գողերը գտնելու։ Ասոնք կ՛ընդունին եղած առաջարկը եւ քուրդ գիւղացւոց վրայ յարձակելով կ՛ակսին

ջարդել զանոնք անխնայ եւ տուները քան. դել։ Բոլոր մանկամարդ աղջկանց պատիւը բռնաբարելէ յետոյ, անոնց ծիծերը կը կտրեն, յղի կանանց որովայնը կը պատռեն եւ այլ աննկարագրելի վայրենութիւններ ի գործ կը դնեն։

Երեսուն հոգի սպաննուած են եւ բազմաթիւ վիրաւորեալք կան, առանց հաշուելու եղած բռնաբարութիւնները։

ԱԶԳԱՑԻՆ

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն՝ ընկերակցութեամբ Պատրիարքարանի դործակատար Տրէնկեան Աբրահամ էֆէնտիի, չարթուս մէջ Բ. Դուռը դնաց ինչ ինչ խնդրոց վրայ տեսակցելու համար Դատական և Կրօնական գործոց նախարար Հասան Ֆէհմի փաշայի և Պետական խորհրդոյ նախագահ Ազիզ փաշայի հետ։

Ապա Ն. Սրբազնութիւնն այցելութիւն տալով նորընտիր Պէյլիքճի Բայիկ էֆէնտիին շնորհաւորեց նորա պաշտօնը։

—Հռոմէական ազգայնոց Պատրիարք Գեր. Ալարեան Սրբազան եւս Բ. Դուռն երթալով, տեսակցեցաւ Արտաքին գործոց նախարար Ասիմ փաշայի հետ։

—Աղա Մկրտիչ Սանասարեանց Բեդրըսպուրկէն մեկնելով Տփղիս հասած է, ուր մէկ քանի օր հանգիստ առնէ յետոյ կարին պիտի ուղեւորի, իւր վարժարանի տարեկան հարցաքննութեանց ներկայ գտնուելու։

—Վանէն առ Ամեն. Խրիմեան Սրբազան ուղղեալ հեռագիր մը կը գտնէ Բաղէշի նորընտիր Առաջնորդ Գեր. Տ. Երեմիա եպիսկոպոս Տէվկանցի մահը։

—Վառնայի ազգայնոց ձեռամբ հրատարակեալ ԻՐԱԻՈՒՆՔ լրագրոյ առաջին երկու թիւերն ստացանք չարթուս մէջ։ ԻՐԱԻՈՒՆՔ կը հրատարակուի հայերէն և ֆրանսերէն լեզուներով, չարաթին երկու անգամ, և կը պարունակէ ազգային և քաղաքական նիւթեր։ Զորս սիւնակի վրայ, բաւական մեծ տպուած թերթի մ'է, հատը 40 փարայի։

Իւր յառաջաբանին մէջ կ'ըսէ.

«Ոչինչ գաղտնի, ոչինչ յեղափոխական, ոչինչ վրէժխնդրական ի մեզ. ուղղամիտ, խաղաղ և աշխատասէր քաղաքացիներ՝ մեր նպատակն է միայն պաշտպանել իրաւունքն Հայութեան չրջանակին մէջ։

—Սղերդի համար Շատախցի Տ. Ղազար վարդապետ, Բաբերդի համար Տ. Յովհաննէս վարդապետ Նէվրուզեան և Աղբակի (Պաշ-գալէ) համար Խիզանցի Տ. Յակոբ եպիսկոպոս առաջնորդական տեղապահ անուանեցան, որոշմամբ կրօնական ժողովոյ։

—Կը յիշեն ընթերցողք թէ Իւսկիւտարի ազգայիններէն Քուբրեան կարապետ աղա երբեմն դատ բացած էր հոդելոյս Տ. Ներսէս Ս. Պատրիարքին դէմ, կտակի խընդրոյ մ'առթիւ, բայց դատն յետաձգուած էր Ն. Սրբազնութեան վախճանման պատճառաւ։ Յիչեալ անձն այժմ եւս իւր դատ Ամեն. Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարք Հօր դէմ շարունակել ուզելով, կոչնագիր ղրկել տուած է Ն. Սրբազնութեան որ իւր կողմէ ներկայացուցիչ կարգած է փաստաբան Եօրտաման Ալեքսիս էֆէնտին։

—Բերկրութեամբ կը տեղեկանանք թէ Երուսաղեմայ Ամեն. Տ. Եսայի Ս. Պատրիարք Հօր առողջութիւնն հետզհետէ գոհացուցիչ վիճակ մ'ստանալու վրայ է։ Նորին Սրբազնութիւն սկսած է առ այժմ իւր սենեկին մէջ չրջիլ։

—Կարինէն կը գրեն մեզ յունիս 30 թուով.

Վիճակիս Գաւառական Ընդհանուր ժողովը գումարեցաւ ամսոյս 28 ին լրացնելու այն մեծ պէտքը, որ արդէն բաւական ժամանակէ հետէ յոյժ զգալի էր կարնոյ նման կարեւոր վիճակի մը համար։ Գաւառ. Վարչութեան խառն ժողովոյ տեղեկագրոյն վրայ, երեսփոխանական ժողովը քուէից բացարձակ առաւելութեամբ իւր հաւանութիւնը տուաւ վիճակիս Առաջնորդ Գեր. Տ. Մաղաքիա Ծ. վարդապետ Օրմանեանի եպիսկոպոսացման մասին, և զայս ծանոյց խառն ժողովոյ, որ խնդիրը մատուցանէ ազգային Պատրիարքարանի ուշադրութեան և այդ մասին պէտք եղած արտօնագիրը խնդրէ։ Կը լսենք թէ այսօրուան սուրհանդակաւ ալ խառն ժողովն իր տեղեկագիրը պիտի յղէ առ Կեդր. Վարչութիւն խառն ժողովոյն»։

ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ն Ո Ր Ա Վ Է Պ Ք

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԵՐԱԶԻՄԸ ԳԻՆԸ

ԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ
1885

ԳԻՆ

Գոլիս ..... 5 դահեկան
Ուրիշ տեղ ..... 50 կոպէկ

ԼՈՖԹԸՆ ԵՒ ՉԻՄՆԷԼ
ՄԹԵՐԱՆՑ
ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵԱՅ
ՔԻԽՐՔՃԻ ԳԱԲՈՒՄԸ, ՂԱԼԱԹԻԱ

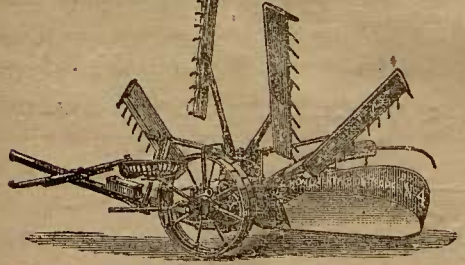

«ՕՐԻԱՆ» Մականուանեալ հնձող մեքենայն երկու ձիով կը քաշուի և կը կրէ 300 օքա։

ԳԻՆ՝ 35 ՕՍՄ. ՈՍԿԻ Է

Մեքենային կատարելագործումները երաշխաւորեալ է։ Գնողը երբ զոհ չիլնի, կրնայ ետ առնուլ իւր ստակն։

302

ՆՈՐՈՒԹԻ՛՛ՒՆ

ՍԵՂԱՆԻ ՍՊԱՍԻ 49 ԿՏՈՐՆԵՐ

Ի *փոխարէն 25 Ֆրանքի, առանց փոխադրութեան ծախուց, Թուրքիոյ, Եգիպտոսի և Յունաստանի համար։*

Նո՛ւ գիւտ արուեստագիտութեան։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՊԷՏՔ ՄԸ ՉԿԱՑ ԲՈՒՆ ԱՐԾՈՒԹԻ, *չնորհիւ «Ֆէնիքս» սրճաղէ նմանողութեան, զոր պէտք է ձեռնել բրիպոնական արծաթին հետ։*

«Ֆէնիքս»ը, արտօնագրեալ հանային եւրոպիոյ համար, իրօք զերծ է եղծանութէ. ոչ կորչիր, նոյն իսկ երէ քարին զարնուի. միշտ յոյժ ճերմակ կը մնայ, նոյն իսկ երէ ամբողջ տարի մը քացախի կամ ուրիշ թթու մարմնոց մէջ թողուի։ Հետեւաբար բոլորովին նման է բուն արծաթին, որովհետեւ երբէք ընթակոխիչ կանաչիչ, որ այնքան ընդհակառակ է առողջութեան։ «Ֆէնիքս»ի սեղանի սպասք անհրաժեշտ են ամեն բարեկեցիկ ընտանիքի, ճաշարանի, սրճարանի, օթեւանի, և ընդհանրապէս ամեն հաստատութեան որ բազմաթիւ պաշտօնեայներ ունի։

«Ֆէնիքս»ի ամբողջ սպաս մը, իրօք ըսքանչելի, կը բաղկանայ 49 կտորներէ որք են.

6	սեղանի դանակներ պողպատեայ լաւ սայրերով		
6	սպսուրի դգալ Ֆէնիքս ամբողջովին, արտօնագրեալ		
6	պատառ աքաղ	»	»
6	խահուէի դգալ	»	»
6	հաւկթի դգալ	»	»
6	շաքեղ հաւկթաման		
1	սիրուն թէյի պարզուա, ամբողջովին Ֆէնիքս		
1	կաթի դգալ		
1	կերակրոյ դգալ, ամբողջովին Ֆէնիքս		
2	աշտանակ		
1	ափսէ, ամբողջովին Ֆէնիքս. խիստ նրբակերտ		
1	շալաբի կամ պղպեղի աման		

49 կտոր ընդ ամենը, որոց գնման համար դիմել միայն առ

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԱՌԱՔՄԱՆ
Universal-Versandt-Bureau
Ottakringer-Hauptstrasse, 160 WIEN

Եթէ ղրկուի 25 Ֆրանք, կարելի է նոյն գնով ունենալ սեղանի սպասի 72 կտոր բրիտանական արծաթով։

Արդ, եթէ կ'ուզուի ունենալ լաւ, հասպատասխան և պէտքական ապրանք, պարզապէս դիմելու է վերոյիշեալ վաճառատան, արձանագրեալ առեւտրական ատենին մէջ, որ կ'երաշխաւորէ մեր ամեն ըսածներուն ճշմարտութիւնը և յանձն կ'առնու ետ առնուլ այն նիւթերն որք չեն յարմարիր։

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITISH AND MERCANTILE
Insurance company
ՆՈՐԹՀ ՊՐԻԹԻՇ ԵՒ ՄԷՐՔԸՆԹԱՑԻ

Լանդրայէ և Էդինպուրկէ ապահովագրութիւն

ընկերութիւն	Անգլ. Լիր.
Արտօնեալ դրամագլուխ	3,000,000
Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	2,500,000
Վճարեալ »	625,000
Պահեստի դրամ հրդեհի պատահականութեանց դէմ	1,592,235
Կեանքի պատահականութեանց դէմ պահեստի դրամ	3,841,194
	6,058,429
Հրդեհի ճիւղէն հասոյթ 1883 տարւոյ	1,186,865
Կենաց ճիւղէն հասոյթ 1883 տարւոյ	551,307
	1,738,172

NORTHERN
Assurance company
ՆՕՐԹՀԸՐՆ

Լանդրայէ և Էդինպուրկէ ապահովագրութեան ընկերութիւն

ընկերութիւն	Անգլ. Լիր.
Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	3,000,000
Վճարեալ »	300,000
Պահեստի դրամ հրդեհի պատահականութեանց դէմ	841,871
Կեանքի պատահականութեանց դէմ պահեստի դրամ	1,778,300
	2,890,171
Հրդեհի ճիւղէն հասոյթ 1883 տարւոյ	520,206
Կեանքի ճիւղէն հասոյթ 1883 տարւոյ	251,572
	771,778

Աստրագրեալն իր բազմաթիւ յաճախորդաց և քաղաքիս ընդհանուր յարգոյ հասարակութեան կը ծանուցանէ թէ ինքն վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուի, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանէ։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ համեմատական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելի ևս աւելի մեծ գումար ապահովութիւն բռնողներու ինքզինք ներկայացնել։

Գրեթէ ամէն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունիլ, ինչպէս Բերայի, Գալաթիոյ և Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները, գիւղերն և գաւառները։

MARITIME
Insurance Cie limited of Liverpool
Capital Lt. 500,000
ՄԱՐԻԹԱՅՄ
Ծովային ապահովագրութեան ընկերութիւն
Դրամագլուխ 500,000 Անգլ. լիրա

Այս ապրեալը, շոգենաւներու և առագաստանաւերու մէջ ի վաճառքներն ու կարասիները խիստ օգտակար պայմաններով ապահովելու իշխանութիւն ստացած է ընկերութեան կողմէ։

Գիներուն և այլոց վրայ տեղեկութիւն ստանալ ուզողք պիտի կալնեն, Քօմիսիոն խանի առջևը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ նայող սենեակն, առ

Կ. Պոլսոյ Ընդհ. Գործակատար յիշեալ Ընկերութեանց
ԳԱՒՈՒՆԻԿ Ց. ՍԵՐՈՒԵԱՆ

ԳՈՒԻՆ
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ
ՌԸԼԻԷՆՍ

Ծովային ապահովագրութիւն։ – Դիմել առ գործակատարն ընկերութեան, Պ. ժ. վ. Ուիլթալ, Եօրկիատխա խան Պահչէ – գաբու, Պոլիս. կամ Գալաթիա, Ալէքսիատի խան թիւ 15։